

Művészet, sport, film
és zene egy helyen
– Médiatár | **11.**

Léna verses doboza
– Versmondó lányka
a világhálón | **14.**

Vállalkozás mindenkinek?
– Középiskolai gazdasági
oktatás | **28.**

Emberközpontú
fotográfiák – A Free SZFE
mozgalom képekben | **33.**

Várad *folyóirat*

Kulturális, közéleti havilap • Nagyvárad, 2021. május • I. (XX.) évfolyam 5. (194.) szám • **Ára 10 lej**

Vírusos nyelvészkedés

Az egy esztendeje ránk tört vírussal kapcsolatban már a legelején sok mindent összehordtak, sokan el is hitték a józan ésszel ellenkező híreszteléseket, mások átestek a hasonlóan logikátlan ellenkező oldalra, de hogy nyelvújító szerepre is ácsingózik a fránya koronás, azt még én sem hittem volna, holott arról vagyok hírhedt, hogy az emberi butaságot korlátlanul és határtalannak tartom, olyanak, ami bármire képes. Na de épp a nyelvészkedésnek a gondolkodással rokonítható utótagjába csapjon bele?!

Hiába, íme egy újabb visszaigazolt népi bölcsesség: holtig tanulunk mindannyian. Ennek ellenére én máris ünnepélyesen bejelentem: nem vagyok hajlandó elfogadni és még véletlenül sem használni a hosszú évtizedek óta mesterségemmé, sőt lényegemmé vált anyanyelvemet eltorzító első vírusos nyelvterméket, az „oltakozást”. Aki kitalálta, valószínűleg jó sokat hisz magáról, kár, hogy olyan alapvető nyelvi ismerete sincs, hogy mit jelent a vizsgálható ige. Röviden annyit, hogy a beszélő cselekszik önmagával vagy önmagában. Például mosakodik, tisztálkodik, étkezik, tanakodik. Nem sorolom tovább, a lényeg, hogy nem próbálja önnön bal karjába valahogy beledöfni jobb kézzel (vagy fordítva) az oltóanyagot továbbító injekciós tűt.

A vírusfertőzött „nyelvésznek” nem volt elég ez az első kreáció, hisz hamarosan elhangzott az „átoltás” is. Feltehetőleg abból indult ki, hogy nyelvünk egyik csodatevő eleme az igekötő, ám ha egy minimális tudás

sincs mellette, akkor úgy „széthülyíti” az embereket ezzel az „átoltással”, mint a másik „alkotással”, az oltásfelvétellel. Mintha legalábbis ruhadarab vagy valami eldobott tárgy volna.

Idő kellett ahhoz, hogy megértsem ezt a nyelvi gyilkolást: feltehetőleg túl póriásnak érezték az oltás szót az „átoltók” és „feltevők”, azért is ragaszkodnak olyan következetesen a „vakcina” használatához. Mert amikor magáról az ellenanyagnak is nevezett oltásról van szó, akkor csakis vakcinát emlegetnek. Magyarán: megadják a módját. Ahogy az egyszerű egészséget sem szívesen veszik szájukra, hisz nem is egy nem egészséges emberről – és most lelövöm a poént, hiszen nem is betegről – beszélnek, hanem olyanról, akinek „egészségügyi problémái” vannak. Szegények, fogalmuk sincs, mekkorát tévednek! Ezek szerint nincs honnan tudniuk, hogy az egészségügyi probléma az például egy kórház felszámolása vagy a krónikus orvos- és ápolószemélyzet-hiány, netán a gyógyszer vagy sebészeti eszközök hiánya. Nem, ilyesmikre még gondolni sem mernek, szajkózzák, amit a nagyok mondanak.

Ahogy a gyerekek is teszik, akiknek nem tiltották ugyan meg a szüleik az egyik kedvenc édességük, a kakaós kocka néven nevezését, de mert a nagyok csak brownie-t emlegetnek, a gyerekek is csak azt kérik, ha eleinte nem is voltak biztosak benne, mit rak majd eléjük a mamájuk. De szerencsére nem csaloúdtak.

Molnár Judit

Fizessen elő lapunkra!

A *Várad folyóirat* előfizetési díja: 3 hónapra 25 lej, 6 hónapra 50 lej, 1 évre 100 lej. A lap előfizethető a Gheorghe Șincai Megyei Könyvtár pénztárában készpénzzel vagy postán pénzesutalvánnyal (mandat poștal), az előfizető nevének és pontos lakcímének,

valamint az „Abonament *Várad*” megjelölésével a feltüntetésével: Biblioteca Județeană „Gheorghe Șincai” Oradea; CUI 4687188; Cod IBAN: RO66TREZ07621G330800XXXX, Trezoreria Oradea. Az előfizetők a lapot postán kapják meg.

Biharország – Zöldövezet

4. Fákkal ismerkedtünk a Föld napján – Séta a püspöki palota kertjében

Dal – szöveg

6. „Hol a világ véget ér, nem ér véget a dal” (2.) – Folytatjuk Tamás-Péter Réka tanulmányát Bródy János dalszövegeiről

Könyvespolc

9. Amit az összeesküvés-elméletekről tudni kell – Kustán Magyar Attila *Ébredők* című kötete

Kultúra

11. Művészet, sport, film és zene egy helyen – A megyei könyvtár médiatára

14. Léna verses doboza – Rajongók tízezeinek szerez örömet a versmondó lányka

Vélemény

16. Munkavállalók (13.) – D. Mészáros Elek szocióriportjának folytatása

Irodalom

18. Kimondós – Lőrinczi Borg Ágnes verse
20. Férfiléptek – Zoltay Livia prózája
21. B. Mihály Csilla versei

(Fény)képes krónika

22. Erdélyi Winnetou az erdélyi Atlantison – Kerekes István fotója és története

Filmkritika

23. Kollektív erőfeszítés a kollektív bűnösség feltárására – Bozsódi-Nagy Orsolya az Oscar-díjra nevezett román filmről

Kultúra

25. Egerek, madarak, cserepek – Ferdítésekől óv Molnár Judit

Társadalom

26. Átalakításra szorul a nyugdíjrendszer – Online szaktanácskozás döntéshozók nélkül

Biharország – Oktatás

28. Vállalkozás mindenkinek? – Csizmadia György nyugalmazott szaktanár a középiskolai gazdasági oktatásról

Társadalom

30. Egy év online oktatás – a felmérés tanulságai – Előzetes kutatási eredmények

Kultúra

33. Emberközpontú fotográfiák – Beszélgetés Palágyi Barbarával a Free SZFE mozgalmat dokumentáló kiállításáról

Biharország – Üdítő

38. Kincsek – Keresztrejtvény

Biharország – Gazdaság

39. Elfogadták a váradai és a megyei büdzsét

Várad folyóirat – kulturális közéleti havilap. **Kiadja** a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár – Nagyvárad, Várad Kulturális Folyóirat Részleg. **Intézményfenntartó:** Bihar Megye Tanácsa. **Szerkesztőség és kiadó:** Nagyvárad, Armatei Române utca 1/A, C épület, II. em. 7. ajtó; telefon: 0259/431-257; 0771/269-647. **Postacím:** 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A, corp C. **E-mail:** biharmegye@gmail.com; bibliobihor@yahoo.com; **internet:**

www.bibliobihor.ro; www.varad.ro; https://varadbiblioteca.blogspot.com.

Szerkesztőbizottság: Fried Noémi Lujza, Máté Zsófia, Tóth Hajnal. **Munkatársak:** Darabont Éva tördelőszerkesztő, Megyesi Antónia olvasószervező-korrektor; Barabás Zsuzsa, D. Mészáros Elek, Dérer Ferenc, Kocsis Csaba, Molnár Judit, Szóke Ferenc, Tóth Ágnes. Készült a Litera Print Kft. nagyváradi nyomdájában. ISSN 1583-0616

Fákkal ismerkedtünk a Föld napján

Török mogyoró, kocsányos tölgy, amerikai vasfa, tiszafa, vörös tölgy, vadgesztenye, óriás mamutfenyő, ginkgo biloba, amerikai ámbrafa, magnólia – a nagyváradai római katolikus püspöki palota kertjének legérdekesebb, legkülönlegesebb fáit járhatták körbe az érdeklődők „idegenvezetői” kísérettel, a püspökség szervezésében április 22-én, a Föld napján.

A nagyváradai barokk palota 5,5 hektáros kertjét, az épület felújításával egyidejűleg, a Greening Footprints elnevezésű, határon átívelő román–magyar projekt segítségével újíttatták fel. A projekt vezetője a Szent István Egyetem Tájépítészeti és Településtervezési Karához tartozó Szarvasi Arborétum volt, partnere a Nagyváradai Római Katolikus Püspökség. Az 1,6 millió euró összértékű projektből 773,1 ezer euró jutott a kert felújítására, ezt 2018 júniusában kezdték el, a pályázat 2020 májusában zárult.

Tulipán és magnólia

Az egyik török mogyoró

A püspöki palota kertje egyébként látogatható, egyik különlegessége az úgynevezett bibliai kert, melyben a Szentírásban említett növények – például árpa, liliom – kaptak helyet. A kert legemblematisabb növényei a magnóliák, ezeknek eddig is csodájára jártak mind a váradiak, mind a turisták. A fehér és rózsaszín szirmú magnóliavirágok szépségét idén talán még jobban kiemelik az alattuk virágzó, változatos színekben pompázó tulipánok. Piros, fehér, sárga, lila virágok vonzzák a tekintetet, s amint azt vezetőnk a séta során elárulta, összesen hatezer tulipánt ültettek el a kertben.

Első állomásunk – a magyar nyelvű látogatókat kísérő Karetka Áron kertész vezetésével – az egyik török mogyoró volt, ebből a fajtából három él a barokk palota kertjében.

Biharország – zöldövezet

A bibliai kertet is sokan megnézték a Föld napján

Az amerikai vasfa

Madáretetőről is gondoskodtak

Az öreg tölgy

Egy ötesztendős mamutfenyő

Az amerikai vasfa pörkölt magvait kávépótlóként használták a gyarmatosítók, Kentucky kávéfának is nevezik. Termését – több más fáéhoz hasonlóan – Karetka Áron meg is mutatja, illata valóban emlékeztet a kávééra.

A fáknak is külön történetük van: az öreg tölgy például a kert legidősebb fája: 180 éves, 29 méter magas kocsányos tölgy. A fa valószínűleg 1838-ban került a barokk palota kertjébe, s súlya miatt most már támasztékra szorul. A birtokra 1878 táján ültetett óriás mamutfenyők ma ugyan a szomszédos iskola kertjében vannak, de egy újabb példányukat a palotakertbe is elültették. Leveleit bontogatja már a páfrányfenyő, más néven ginkgo biloba is, a magnóliák, más néven liliomfák pedig a püspöki palota oldalhomlokzata előtt is pompásan mutatnak.

F. N. L.

TAMÁS-PÉTER RÉKA

„Hol a világ véget ér, nem ér véget a dal” (2.)

Bródy János dalköltészete

A mindenkori emberi létformához szervesen hozzátartozó dal, funkcionalitását tekintve, a szórakoztatást szolgálja. Egyes dalszövegek azonban túlmutatnak ezen, mintha keresnék a visszautat az önálló verstől a dallammal előadott művészi alkotások felé. Ezért a kortárs irodalomkritikai kutatások egyik fontos irányvonalává vált a dalszövegek vizsgálata.

Balázs Imre József költő, irodalomkritikus dalszövegológiaként, azaz a dalszövegek tudományaként nevezi meg azt a kutatási irányt, amely az irodalmi kánonon kívül rekedt dalszövegekben mutat fel művészi szövegre jellemző jelentésteremtési módokat. Ilyen szempontú megközelítésben a magyar nyelvű dalszövegírásról nem lehet Bródy János munkássága nélkül beszélni. Ebbe a mára már több mint 750 darabból álló szövegkorpuszba kívánok betekintést nyújtani, felvillantva egy-egy példán keresztül az egyedi szövegírói névjegy jellemzőit, új vonásait.

Dalszövegei egy részét maga a szerző „kérszéletű szórakoztatóipari terméként” jelöli meg, amelyek, bár közvetlen üzenethordozók, mégis megragadnak valami általánosan emberit. „Az ember sok hasonló helyzetből von le konzekvenciákat, és megpróbál általános érvényű modelleket felmutatni” – vallja a dalszövegíró munkái születéséről. A klasszikus értelemben vett dalszövegtémák kiegészülnek a gondolati költészet témáival, műfajaival, megfogalmazási formáival, ilyenek a szerepvers, a létértelmező, illetve létösszegző verstípus, valamint a közösségi líra műfajai. Ezzel valóban elmosódnak a határok a populáris és szépirodalmi regiszterek között.

A Bródy-dalszövegek az emberi élet időbeli keresztmetszetét nyújtják: a gyermeki lét sajátos kérdései, a világban helyét kereső fiatal lázadása, az érett felnőtt életérzése és reflexiói az őt körülvevő világról, valamint az idősödő ember visszatekintése, rezignált magatartása egyaránt témaként szolgál ezekben, érzékenyen megragadva minden életszakasz problémáit. A *sündisznó* című dalban például az őszinte gyermeki kérdések mögött felsejlik az egyes emberi magatartásformák indoklásának szükségszerűsége: „A sündisznók szerint tehát / a tüskék hasznos fegyverek, / De ki tudja, mért növesztenek / tüskét az emberek.” A nagy népszerűségnek örvendő *Kéglidal* azt fogalmazza meg egyszerű nyelvi formában, hogy fiatalok egy üres lakásról álmodnak, ahol zavartalanul, a házmester felügyelete nélkül, a megszokott szereposztásban (lányok a konyhában) szabadidejüket tölthetik. Hasonló témájú a *Lökd ide a sört* című dal is, amelyben a pénzéért alaposan megdolgozó munkás megenged magának egy kis kikapcsolódást, hiszen „tisztességgel megszomjazik”. A *kugli* továbbviszi ezt a gondolatot, és betekintést enged az elismerés hiányától szenvedő ember világába. A munka bére fontos ugyan, mert látszólag státust ad az embernek („És az az úr, akinek van pénze”), de a valódi felemelkedéshez ez nem elegendő. A szlengbe helyezett köznyelvi regiszterből vett sorok is ezt a felemelkedési szándékot nyomatékosítják: „Körberajongja az éjszaka lánya, / és felszabadítja az öntudatát.”

A világban helyét kereső fiatal céltalansága, gondterheltsége fogalmazódik meg az *Utcan* című dalban. A záró részben a szöveg többletjelentést hordozóvá válik. Az új nemzedék irányvonalai ütköznek az idősebb generáció megrögzött, a látszatban is megnyilvánuló értékrendjével. Ennek ellenére a fiataloknak szükségük van útmutatásra. Ez a bizonytalanság a látszólagos megállapodás ellenére visz-

dal – szöveg

szatérő hangulatként a későbbiekben is előjöhethet. („Látszólag már más a gondom, / De néha furcsa hangulatban / Az utcát járom egymagamban én.”) Ezekből a sorokból kihallható a lehetőségek hiánya, az általánosan tapasztalható kilátástalan állapot, tehát nem egyéni döntésképtelenség okozza a bizonytalanságot, hanem a közeg, amiben él.

A magyar popkultúra klasszikus darabjaként számon tartott *Levél a távolból* a szakítás fájdalmát feldolgozó ember önmeggyőző vallomása: „Nem mondhatom, hogy könnyű volt a szakítás, / bár most már jól érzem magam”. A *Jöjj, kedvesem* a kedvest őszinte szándékról biztosító, érvelő szöveg: „Ne legyél bánatos, / én komolyan gondolom, / hogy hozzám tartozol / és én hozzád tartozom. / Meglátod, rendbe jönnek majd a dolgaink, / lesznek még szép napjaink.” Az *Élünk csendesen* című dal megszólalója beletörődő hangon fogadja el az élet velejárójaként a hétköznapiakban megélt rosszat: „Ne legyél bánatos, / hisz a jó és a rossz / tudjuk már, / hogy mindig együtt jár.”

A *Mit tehetnék érted* szövege a tehetetlenség érzését fogalmazza meg az emberi szomorúsággal szemben. Vannak olyan problémák, amelyek gonosz varázslatként telepednek a lélekre, s megoldásuk valós térben, valós eszközökkel nem történhet meg. A mit tehetnék kérdés nyomatékosítja a tehetetlenséget: „Mit tehetnék érted, / hogy elűzzem a bánatod, / Hogy lelked mélyén megtörjem / a gonosz varázslatot?”

A *Filléres emlékeim* az aprónak tűnő, anyagi szempontból csekély értékű, de a lélek számára mégis fontos tárgyak múltörző és múltértelmező szerepét fejezi ki: „Ők tudják, mennyit ér az életem/éneke.” A tárgyak eseményeket rögzítenek, élményeket őriznek, amelyek az emberi önazonosságot adják. A *Mama, kérlek* című népszerű dalszöveg szintén az önazonosság kérdését veti fel más perspektívából. A felnőtt ember önkeresésében, önértelmezésében, („...mielőtt majd egyszer

Összeállításunkhoz a Bródy János 70. születésnapja alkalmából a budapesti Arénában tartott koncerten készült fényképekből válogattunk

meghalok, / még tudnom kell, miért vagyok”) a születés körülményei meghatározó jelentőségű identitásképző elemek: „Mama, kérlek, meséld el nekem, / hogy milyen volt az élet nélkülem [...] hogyan kezdődött az életem [...]” A kérdések egyre mélyebb érdeklődésről, egyre nagyobb feszültségről árulkodnak, míg végül elhangzik a legkeményebb kérdés: „akartad-e azt, hogy így legyen?” A kérdések magát a kérdezőt is felzaklatják, hiszen szülőszerepben ő is válaszokkal tartozik. Az élet titkaira pedig nincsenek egyértelmű válaszok.

A *Személyi igazolvány* című dalban az önazonosság tárgyiasított formája jelenik meg. A „drága kis SZIG-em/szívem” szójátékon alapuló jelentésátvitel a személyi igazolvánnyal való összetartozást kifejező sorokban ironikus hangvétellé teszi a szöveget, ami mögött ott van a valódi énünk megmutatkozásának lehetetlensége miatti szomorúság. A „Mi lesz veled, ha visszavonnak végül nélkülem?” kérdésben rejlik az alapgondolat: a személyiségről leválasztott adatok önmagukban elvesztik jelentőségüket, illetve a filozófiai kérdés, hogy mi marad az emberből a halál után.

A barátság összetartó erőként jelenik meg, amely által az ember betekintést nyer a lét mélyebb szférájába, és önmegismeréshez vezet: „Szívem mélyén elhervadt már minden virág, / De megtanultam, mit jelent egy igazán jó barát. / Ha bajban vagyok, elég az, ha rá gondolhatok, / Hisz nélküle már nem lennék az, aki most vagyok” – hangzik el *Az ismeretlen ismerős* című dalban.

A szerelem leggyakrabban vágy vagy emlék formájában van jelen a szövegekben, kitüntetett szerepe van az emberi lélek számára az élet alapigazságainak feltárása vagy a csalódás, kiábrándultság utáni védelem, támasz keresése szempontjából: „Veled egyszerűnek tűnik minden, / Oly egyszerűnek tűnik minden. / Veled vízszintes az igazság, / S függőleges a boldogság” (*Mosolyod vigasztal*). „Ha véget ért a háború a lelkek égig érő frontján, / s partjaikhoz visszatérnek a megáradt folyók, / te itt leszel majd mellettem, / tudom, te nem hagysz el sosem, / te őrzöd majd az összetört szívem” – fogalmazza meg Bródy a *Te itt leszel majd mellettem* című dalban.

Az emberi kapcsolatokat jellemző és fenntartó kommunikáció, egymás megértésének esetlegessége, a közlés hitelességének megkérdőjelezése, az önkifejezés nyelvi korlátai

(folytatás a következő oldalon)

„Hol a világ véget ér, nem ér véget a dal” (2.)

(folytatás az előző oldalról)

szintén megjelennek a dalokban, valamint a szavak manipulatív jellege, hiánya a kiszolgáltatottság jelképeként: „A szó veszélyes fegyver, / és van, aki fegyvertelen.” Kiemelt téma a múlt is, ami lenyomatként jelenik meg az egyéni, illetve kollektív emlékezetben. Az egyéni emlékezés lehet véletlenszerű („A könyvek országában ködbe bújnak el a hegyek, / S a völgyekben vadon virágozik az emlékezet”), de lehet tudatos cselekvés is, amely által a történések értelmet nyernek, indoklasként is funkcionálnak az életút egyes szakaszaira vonatkozóan („Eltűnt egy dal, / aki ismerte, szóljon. / Addig még él, / amíg emlékezünk”). Az emlékezés célja lehet ugyanakkor a létösszegzés is. Ezekre a szövegekre a befelé fordulás, önreflexió, felvállalt rezignált magatartás a jellemző („Óh, azok a hatvanas évek ma már csak szép mesék. / Nem volt az Éden, mégis közelnek tűnt az ég” – *Édes életünk*).

Az alkotói létforma jellemzői szerepversekben jutnak kifejezésre. Az *Íródeák* című dalszövegben látszólag a letűnt múlt a téma, és az irányvesztésre, a fontos információk elfelejtése által a pályára való alkalmatlanságra derül fény, valójában viszont a „Néha kérdőjelet másol felkiáltójel helyett” önmaga felvállalását jelenti a parancs megkérdőjelezése által. „Az íródeák gondolkodni kezd / Elfelejtve azt, hogy fő erénye / A gondolkodás nélkül másolt hűség szöveg.” A mechanikus engedelmességet felváltja a tudatos feladatvállalás.

Ugyancsak lehetséges az ars poetica irányából megközelített értelmezés *A vén kardnyelő* című szerepversben is. A hajdan ünnepektől, közönség által kedvelt kardnyelő az elmúlt dicsőségre, a hírnévre, a fiatalságra fájdalmas nosztalgiával tekint, a jelen viszont kiüresedett, értéktelen. Sorstragédiája abban

Személyi igazolvány...

nyilvánul meg, hogy az utókor számára ő már csak egy nevetséges figura, a múltban nem tudott létrehozni semmi maradandót, a magánéletben sincs támasza, a jövő számára a megalkuvást jelenti a létfenntartás érdekében: „A vén kardnyelő már mindent lenyel.”

A dalok természetét és szerepét is számos dalszöveg problematizálja. Az *Ahol fölösleges a dal*-ban a költői szerep, azon belül pedig a költői szerepvállalás ellehetetlenedése miatti dekadens életérzés jut kifejezésre. A cím megfogalmazza az alaphelyzetet, ami maga után vonja a kérdést, hogy mi a dal szerepe, mitől lesz fölösleges, minek következtében veszíti el funkcióját. Az ellenséges érzület, a békétlenség („Ahol mindent felkavar a szél, s a légkör mérgező”), a törvény és jog hiánya („Ahol minden megtámadható, és minden védhető”), a bizalom hiánya („Ahol hiteltelen a szó”), az érdekkapcsolatok („Ahol ellenség és jó barát felcserélhető”), a gondolatok érvényre jutásának akadályai („Ahol nem számít az értelem, csakis a hangerő”) ellehetetleníti a cselekvést. A tehetetlenség és az ebből fakadó szégyenérzet szólal meg a refrénben.

Az alkotási folyamatot a hittel teli magatartásforma teszi létjogosulttá (*A hitetlenség átka*): „Nem lehet, nem lehet, / Értsétek meg, nem lehet, / Hit nélkül sem alkotni, / sem élni nem lehet”.

(Folytatjuk)

NÉVJEGY

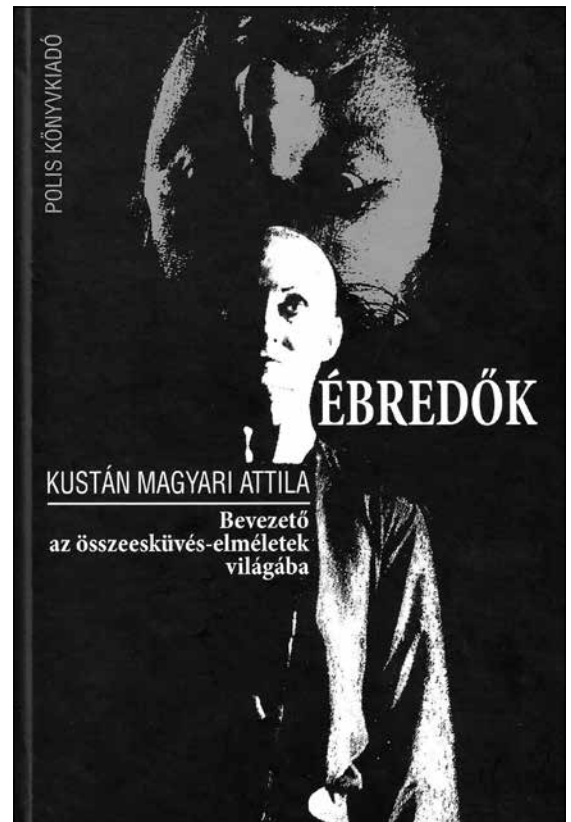
TAMÁS-PÉTER RÉKA (1977, Dicsőszentmárton, Maros megye) tanító, magyartanár. 1996–2001 között a marosvásárhelyi Europa Gimnáziumban tanítóként tevékenykedett, majd 2005-től a váradi Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium magyartanára. 2008–2012 között a tanítás mellett gyermekszínjátzással is foglalkozott, jelenleg az iskola könyvtárát működteti.

Amit az összeesküvés-elméletekről tudni kell

Talán nincs is olyan olvasónk, aki a világhálón kalandozva ne találkozott volna valamilyen összeesküvés-elmélettel. Ezek lényege: valakik valamilyen cél eléréséért roppant titokban tesznek valamit, valamiket; hogy kik és miért, az változó. A jelenség háttéréről hiánypótló kötet jelent meg 2020-ban. Kustán Magyari Attila *Ébredők* című munkája a Várad szerkesztőségébe is eljutott.

„Szívesen ajánlom tehát ezt az ébredőkről szóló könyvet a kérdés iránt érdeklődőknek – azoknak is, akik összeesküvésekben hisznek, azoknak is, akik nem hisznek, de nem értik, hogyan hisznek mások, és azoknak is, akik hisznek is, meg nem is, értik is, meg nem is” – írja Kustán Magyari Attila újságíró, szociológushallgató *Ébredők – Bevezető az összeesküvés-elméletek világába* című kötetének előszavában a könyvet lektoráló Hubbes László Attila. Bevallom, jómagam a második kategóriába tartozom, és foglalkoztat az összeesküvés-elméletek farvizén óhatatlanul megjelelő álhírek világa, ezért is olvastam érdeklődéssel a 2020-ban a kolozsvári Polis könyvkiadónál megjelent, hiánypótló kötetet.

Valószínűleg nincs ember, aki ne találkozott volna a sok létező közül valamilyen összeesküvés-elmélettel és ezek lelkes hirdetőivel, terjesztőivel. Róluk és a leggyakoribb, legismertebb összeesküvés-elméletekről is szó esik a kötetben, de ritkaságokat is talált a szerző. Alulírott a könyvből tudta meg például, hogy vannak, akik szerint Finnország nem létezik, mindössze egy konteó: „Az összeesküvést az ENSZ tartja fenn erős orosz és svéd érdekekkel, de valójában a japán halászati érdekekről szól” – állítja az elmélet terjesztője, aki szerint a nem létező Finnország helyén valójában tenger van, s a japánok onnan fogják ki a szusinakvalót...

Kustán Magyari Attila romániai, magyarországi és globális összeesküvés-elméleteket is ismertető könyvében, így ki-ki vérmérséklete szerint szórakozhat, dühönghet vagy bölöghet olvasás közben. Alaposan körbejárja a jelenséget, és válaszokat is keres. S hogy néhány példát még hadd említsünk: a romániai konteók között szó esik az 1989-es események körüli spekulációkról éppúgy, mint a Gheorghe Funar nevével fémjelzett teóriákról vagy épp a kolozsvári „kulináris uszításról”, mely elmélet szerint a kolozsvári vendéglősök összehangoltan Nagy-Magyarország alakú hússzeleteket raktak vendégeik elé. A magyar összeesküvés-elméletek sem maradnak ki a sorból, foglalkozik a szerző a magyarság eredetével kapcsolatos teóriákkal, köztük a magyarok szíriuszi eredetéről és a Gyergyó kör-

(folytatás a következő oldalon)

Amit az összeesküvés-elméletekről tudni kell

(folytatás az előző oldalról)

nyéki ősi repterekről szólókkal is, de említi az Apostoli Magyar Királyságot is. S ha már összeesküvés-elméletekről esik szó, természetesen nem maradhat ki a sorból a zsidóság, a szabadkőművesek és Soros György, meg természetesen a lapos Föld elmélete sem.

A könyvben szó esik a konteók összetevőiről és típusairól egyaránt, és arra a kérdésre is választ keres a szerző, hogy miért születnek összeesküvés-elméletek. Erre több magyarázat is létezik, egy pszichológiai megközelítés szerint a válasz például a világban lévő mintákat felismerő hajlamunkban rejlik. A gond akkor kezdődik, ha a véletlenszerű történetekben is mintákat vélünk felfedezni. Több tanulmány arra az eredményre jutott, hogy a társadalmilag hátrányos helyzetben lévő csoportok tagjai hajlamosabbak hinni az összeesküvés-elméletekben, de a politikai nézetek és a konteókra való fogékonyság között is vannak összefüggések.

Az összeesküvés-elméletek nem a semmiből kerültek elő, eddig is a mindennapok részei voltak, alternatív magyarázatot adva társadalmi, de akár természeti jelenségekre is, figyelmeztet Kustán Magyarai Attila. Arra is kitér: a világháló elterjedésével könnyebb terjeszteni ezeket az elméleteket. A szerző egyébként az általa idézett kutatások eredményei mellett saját újságírói tapasztalatára alapozva ír arról is, hogy az álhírek terjedése – főleg a közösségi oldalakon – rendszerint gyorsabb, mint a valódi híreké. A hagyományos sajtó problémáiról is szó esik, például arról, hogy Amerikában gazdasági-politikai érdekeknek és adott esetben a hírforrások szűkösségének kiszolgáltatott hírközlés olykor propagandagépezetként működik, az ebből kiábrándult olvasók pedig a különféle alternatív hírforrá-

sok felé fordulnak, amelyekből bőséges a választék, és amelyek az összeesküvés-elméletek mellett gyakran álhíreket is közölnek. Bár maga a szerző is említi, hogy könyvében nem tér ki rá részletesebben, mégsem tekinthet el attól, hogy az orosz propagandagépezet is szerepet játszik ezeknek az elméleteknek a terjesztésében. A koronavírus-járvánnyal kapcsolatos teóriák sokaságára csak említés szintjén tér ki – mert nem is térhet ki – a 2018–2020 között megírt s tavaly megjelent kötet. Látva azt, hogy milyen elméletek keringenek a pandémia kapcsán, valamint azt, hogy kik és miként próbálják ezeket meglovasolni, a könyv olvasán újra és újra azt éreztük: szükség van a konteók alapos vizsgálatára, megismerésére.

Lehetséges kiutakra és a jövőre is kitér a szerző, s a könyv egyik értéke, hogy összefüggéseiben próbálja megvilágítani a jelenséget. A másik értéke, hogy nem ítéli el a konteóhívókat, hiszen a másik lehülyézése nem visz közelebb sem a párbeszédhez, sem a megoldáshoz. Körbejárja a jelenséget, megmutat szempontokat, s hagyja, hogy az olvasó maga vonja le végkövetkeztetéseit. „Azt gondolom, korunk egyik legégetőbb problémája a félretájékoztatás, nemcsak azért, mert súlyos következményekkel jár, hanem azért is, mert nem tudhatjuk le a kérdést azzal, hogy mindenki megbolondult. Magyarázatot kell találnunk a jelenségre” – írta Kustán Magyarai Attila.

A kötet több erdélyi városban kapható, az érdeklődők az Ábel Kiadó honlapján (<https://www.abelkiado.ro/hu/konyv/2652/ebredok-bevezeto-az-osszeeskuves-elmek-ek-vilagaba>) meg is rendelhetik.

Fried Noémi Lujza

Művészet, sport, film és zene egy helyen

Művészetről, kultúrtörténetről szóló, sporttal vagy éppen repülő csészealjakkal kapcsolatos könyvet keresnek? Filmeket, rajzfilmeket néznének, klasszikus vagy kortárs zenét hallgatnának? Mindez megtalálható a Gheorghe Șincai Megyei Könyvtár Médiatárában.

Ez alkalommal a Bihar megyei téka Médiatárát mutatjuk be olvasóinknak **Cipriana Chiriac** könyvtáros kalauzolásával. Ő bocsátotta rendelkezésünkre Mirela Petronie korábbi könyvtáros sorait – ő tavaly év végéig dolgozott a Médiatárban – a részleg létrejöttéről, kezdeti működéséről.

„A művészeti részleg és a Médiatár a művészet, a kultúra és a civilizáció találkozóhelye nemcsak a könyvek és egyéb adathordozók miatt, hanem az események miatt is, amelyeknek otthont ad. A helyiség vetítőteremnek is megfelel, legalább harminc ember vehet részt zenei, filmes vagy vetített képes eseményeinken” – írta Mirela Petronie. Alább is az ő írását idézzük.

„A Bihar megyei könyvtár azon kevesek közé tartozott az országban, amelynek már a '80-as, '90-es években volt ilyen részlege. Volt bakelitlemez-, diaporitív- és diafilmgyűjtemény, ezek darabjait kölcsönözni, illetve

Cipriana Chiriac
kalauzolt
bennünket
a Médiatárban

helyben nézni/hallgatni is lehetett. Ez abban az időben luxusnak számított, akárcsak a zenehallgatásra kijelölt szoba, amelyben az akkori időkhöz képest drága és bonyolult berendezések várták a közönséget. A részleg létrehozását egy könyvtáros hölgy, Ersilia Geoldeș – volt zenetanár – kezdeményezte volt az 1980-as évek elején. Akkor még a görögkatolikus püspöki palota adott otthont a könyvtárnak, ennek két helyiségét a művészet szentélyévé alakították át, ezek egyike a palota kápolnája volt. Minden művészeti albumot és könyvet ide hoztak – az egyetemes tizedes osztályozás (ETO) szerinti 7. csoportba tartozó kiadványokról beszélünk –, és a lemez- és magnószalag-tárolók is kezdtek megtelni. A zenehallgatásra kijelölt szobában tíz asztalkához tartoztak csatlakozók a fülhallgatóknak, ezeket összekötötték egy pulpitussal, amelyen nyolc lemezjátszó és két magnetofon szolgál-

(folytatás a következő oldalon)

Érdekes
a polcokon
keresgél

Művészet, sport, film és zene egy helyen

(folytatás az előző oldalról)

➤ tatta a kiválasztott zenét a piros fotelekben ülő hallgatónak, sőt egy korszerűbb lemezejátszó segítségével közös zenehallgatást is szervezhettek. Aztán eljött az az idő, amikor már nem volt pénz a műszaki feltételek megteremtésére, így a részlegről csak kölcsönözni lehetett a lemezeket és a könyveket.

Miután a könyvtár jelenlegi, új székhelyére költözött, vezetősége úgy döntött 2008-ban, hogy újra életre kelti a zenei és művészeti részleget, így alakult ki annak ma is ismert formája. Több ezer, különféle zenei stílusú CD-t, hangoskönyvet, DVD-t (film és zene) szereztek be, melléjük számítógépeket, videoprojektorokat, CD- és DVD-lejátszókat. A részleg bővült is, ide kerültek a kultúrtörténeti és népművészeti tárgyú könyvek is. A Médiatár ugyanakkor találkozóhely is maradt, művészeti és filmklubnak ad otthont, könyvbemutatók és előadások megtartására, beszélgetésekre is alkalmas. Egy könyvtárnak a találkozásoknak és a beszélgetéseknek is otthont kell adnia.”

A jelenről

A Médiatár választéka ma is gazdag. Találhatunk művészetelméleti és művészetfilozófiai könyveket, festészetről, szobrászatról, építészetről, műszaki rajzról, bélyeggyűjtésről, díszítőművészetről, kerámiázásról, fényképezésről, moziról, sportról, zenéről, színházról szóló köteteket, de vannak kiadványok a szabadkőművességről, a repülő csészealjakra, próféciákról, könyvtár- és információtudományról, könyv- és kultúratörténetről is. A könyvek és képzőművészeti albumok mellett tartanak DVD-ket: megfilmesített műveket, zenés filmeket, filmklasszikusokat, híres színészek és rendezők munkáit, díjazott filmeket, tudományos-fantasztikus műveket, román filmeket, színházi előadások felvételeit, dokumentumfilmeket, rajz- és gyermekfilmeket. CD-kből is gazdag a felhozatal: klasszikus zene, rock, hip-hop, román könnyűzene, fado, dzsessz, tangó stb. is hallgatható. A Médiatárban vannak még hangoskönyvek, lemezek, magnószalagok, diafilmek, diaposzítívok és kották is.

A gyűjteményeket az egyetemes tizedes osztályozásnak megfelelően területekre osztották, illetve témakörök szerint is rendezték a könyveket. Csak néhány példa a témákra: feminizmus, illeten, művészeti irányzatok, esztétika, ikonok, zenei szótárak és kalauzok, színészek, sportolók és zenészek életrajza, illetve külön témakörhöz tartoznak a Nagyváradról és Bihar megyéről szóló könyvek is.

Kölcsönzési feltételek, keresett témák

Cipriana Chiriacot a kölcsönzési feltételekről és a legkeresettebb szerzőkről, filmekről is kérdeztük. Mint megtudtuk, a könyveket, képzőművészeti albumokat, akárcsak más könyveket, két hétre lehet kikölcsönözni, és ez a határidő még két alkalommal két-két héttel meghosszabbítható. A DVD-ket és CD-ket három napra lehet kivenni, és ez a terminus kétszer három nappal még meghosszabbítható.

„A legkeresettebbek az építészeti, a népművészeti és a festészeti könyvek. A nagyváradi és Bihar megyei régészeti lelőhelyekről, történelmi emlékhelyekről, népművészetről, építészetről és művészetről szóló könyveket naponta keresik. Különösen keresettek Mircea Pașca és Péter I. Zoltán könyvei. Naponta jönnek szülők gyermekeikkel, akik DVD-n rajzfilmeket és gyermekeknek szóló filmeket kölcsönöznek ki. Az elmúlt hónapokban a sportról szóló könyvek iránt is megnőtt az érdeklődés, leginkább a kosárlabda, kézilabda, röplabda, tenisz, torna, futball foglalkoztatja a kölcsönzőket, és az elmúlt időszakban megnőtt a kereslet a sakk-könyvek iránt is.”

Klasszikus zene és képzőművészet

A magyar nyelvű CD-k külön polcon várják a nézőket, hallgatókat

Hímezzünk iét ('Coasem ie) elnevezéssel gyakran „fonót” is tartanak a könyvtárban, ahol a román népviselet jellegzetes blúzainak a hímzésével foglalkoznak. A résztvevők keresik a népi motívumokról, hímzésekről szóló könyveket is.

A hírességek életrajzai is keresettek, a sportolók közül például André Agassi, Roger Federer, Andy Murray, Pete Sampras, Ayrton Senna, Mike Tyson, Serena Williams, a színészek közül Charlie Chaplin, Al Pacino, Meryl Streep, Robert de Niro, Sean Penn, a zenészek közül Adele, Leonard Cohen, John Lennon, Freddie Mercury vagy a Pink Floyd, a festők közül Corneliu Baba, Ion Irimescu, Gheorghe Petrașcu, Dali, Picasso, Egon Schiele, Mucha, Dürer, Bosch életrajzai a legkeresettebbek, de a legolvasottabb a későbbi monacói hercegnő, Grace Kelly és Coco Chanel életrajza – sorolta a könyvtáros. Megtalálhatók zeneszerzők, mint Mozart vagy Beethoven életrajzai is, de ezeket főleg a zenét tanuló egyetemi hallgatók keresik. A legolvasottabb szerzők közé tartozik Yuval Noah Harari történész is, mindhárom műve, a *Homo Deus*, a *Homo Sapiens* és a *21 lecke a 21. századra* című is megtalálható mind magyarul, mind románul.

A filmek között a tudományos-fantasztikus és a fantasy műfajúak a legkeresettebbek, első helyen a Harry Potter-filmek állnak, majd a *Csillagok háborúja*-sorozat, aztán a Marvel szuperhősök filmjei következnek. Általában ezeket a filmeket gyermekek kölcsönzik ki szüleikkel.

„Van emellett számos dokumentumfilm, állatokról szólók, a dinoszauruszok világát és a világegyetemet, az emberi testet stb. bemutató alkotás, illetve a *Tudj meg mindent róla* (*Află totul despre*) sorozat óvodáskorú gyermekeknek. Sajnos a román filmeket kevésbé keresik, kivéve a megfilmesített házi olvasmányokat, mint a *Gyermekeim emlékei*, a *Ciuleandra* vagy az *Akasztottak erdeje* stb.” – tudtuk meg Cipriana Chiriactól.

Várják a nyitást

„Ahogy mindannyiunkat, a pandémia a részlegünk működését is érintette, idén március 1-ig tilos volt látogatókat fogadni a termekben. A könyvtárosok kihozták a kért könyveket vagy DVD-ket, új címeket ajánlottak, vagy az e-mailben lefoglalt könyveket készítették elő. Ebben az időszakban megnőtt azoknak a száma, akik e-mailben jelezték, mely könyveket olvasnák el” – tájékoztatott beszélgetőtársunk.

A Médiatár veszített felnőtt olvasókat, viszont megnőtt azoknak a családoknak a száma, amelyek gyermekeikkel érkeztek rajzfilmekért. Március elsejéig azonban őket is csak az olvasóterem elé kitett íróasztalnál szolgálhatták ki.

„A járvány előtt *Cineclub Marienbad* névvel filmklub működött a Médiatárban, ezt Mirela Petronie szervezte 2020 decemberéig. Ezt a készenléti állapot lejáta után újraindítjuk. A filmklub a művészfilmek szerelmeinek szolt, a legnagyobb rendezők legfontosabb műveit vetítették itt. Havonta kétszer volt beszélgetéssel egybekötött vetítés. A Médiatárban interdiszciplináris zenei, színházi és képzőművészeti műhelyt is szerveztünk *TesserAct* címmel, a találkozók improvizációk segítségével híres festmények meséit alkották meg klasszikus zenei aláfestéssel.”

Mirela Petronie vezette a *Le carrousel Francais* elnevezésű programot, ezen franciául beszélgettek irodalomról, versről és mozirol. Az Iskola másképp hét alatt is szerveztek vetítéseket, ekkor a tanárok választották ki, milyen filmet néznek meg az osztállyal közösen. A 30 férőhelyes Médiatárban videoprojektorral a falra vetítették.

Végezetül személyesebb kérdést is feltettünk, arra is kíváncsiak voltunk, milyen filmet néz és olvas egy könyvtáros, aki a részlegen dolgozik. „Jelenleg az HBO Go-n nézek egy sorozatot, a címe *Fargo*, és több Golden Globe díjat is elnyert, ezt másoknak is ajánlom. Nemrég olvastam a Lev Tolsztoj gyermekkoráról szóló könyvet, most pedig Deborah Heiligmannak a Van Gogh fivérekéről szóló könyvét olvasom. Szerettem fellapozni a részlegen a képzőművészeti albumokat és felfedezni a Meridiane Kiadó művészeti könyveinek rejtett kincseit” – árulta el Cipriana Chiriactól, aki munkanapokon 10 és 18 óra között várja az olvasókat.

Fried Noémi Lujza

Léna verses doboza

Náluk minden nap a költészetről szól

Léna, ez a tüneményes, mosolygós, ragyogó szemű, kilencedik évében járó leányka nap mint nap Versországba varázsolja azt, aki hagyja, hogy magával ragadja egy különleges verses szelence hangulata. A kislány versmondásában van sok humor, pajkosság, eredetiség. A Facebookon létrehozott, *Léna verses doboza* elnevezésű oldalt több mint hatvanegyezeren követik.

Léna ráérez a versek lényegére, s a maga sajátos módján, értelmezésében csuda jól és nagyon szerethetően adja elő a műveket a verses videóiban. Megannyi ember szívébe visz ezáltal vidámságot, líraiságot, derűs bölcsességet és örömet. Léna verses dobozával és Lénával kapcsolatos kérdéseinkre a budapesti versmondó lányka édesanyja, **Mészáros Zsófia** válaszolt.

– Ki volt az első költő, aki rabul ejtette Léna szívét? Miként kezdődött a versek iránti szeretet?

– Dolák-Saly Róbert Szolnokon dedikálta *Az én vagyok a kedvenc állatom* című verseskötetét. Hazamentünk, elkezdtek olvasni, és azt vettük észre, hogy Léna első hallás után minden verset vissza tudott mondani. Akkor még nem voltunk tisztában azzal, hogy jó előadó-képessége is van, csak azzal, hogy a memóriája remek.

– Hogyan adódott az ötlet: létrehozni a Léna verses doboza oldalt a Facebookon? Ez, ha jól tudom, idén hároméves lesz, és – ami a szándék is volt az oldal indulása óta – mind több és több embernek csal mosolyt az arcára. Mi mindent jelent Nektek ez az időszak?

– Léna óvodai ünnepségén azt láttam, hogy a gyerekek olyan verseket mondanak, amiket nem élveznek, nem értenek, csak kórusban, monoton hangon elmondanak. Nincsenek mögöttük csillogó szempárok, nincs mosoly az arcukon. Azt gondoltuk, hogy kellene mutatnunk valami újat. Változtassunk a

Léna, a kis versmondó tündér

szemléleten! Egy anyák napján például nemcsak sírni lehet, hanem nevetni is. Egy karácsonyi műsor sem csak az áhítatról kell hogy szóljon. Elkezdünk kutakodni, és rájöttünk, mennyi kiváló kortárs költőnk van, és hogy a verseiket meg kell mutatnunk a közönségnek. Mivel közben kiderült, hogy Léna nem csupán könnyen tanul verset, hanem el is tudja mondani, egyértelmű volt, hogy ő lesz az oldal arca, hangja.

– Melyik versmondásról készült az első videófelvétel?

– Dolák-Saly Róbert *Dilemmacska* című verse volt, amelyet a korábban említett dedikáláson megvásárolt könyvben találtunk.

– Mostanra szépen összegyűltek a költemények a skatulyában és Léna emlékeztetőiben, lelkében. Körülbelül hány mű található Léna verses dobozában?

– Most már több százról beszélhetünk. Sok vers nyomtatható formában kerül az oldalra, de persze a közönség kedvence mindig az, amit Léna ad elő.

– Minek alapján választják ki a verseket? Pillanatnyi hangulat szerint, vagy előzetes tervet állít össze Léna? Vagy mikor hogy?

– Ez változó. Vannak tematikus heteink, például évszakokhoz kötődően. Van, hogy egy adott költőt mutatunk be, de olyan is van valóban, hogy Léna pillanatnyi hangulata dönti el, hogyan tovább.

– *Sok magyarországi és erdélyi kortárs költő volt már az oldal vendége. Mesélnél néhány emlékezetes találkozásról, barátságról?*

– Épp nemrégiben volt a vendégünk Balázs Imre József, a legújabb könyvét, a *MadárÁBÉCÉT* mutattuk be. Volt szerencsénk vele találkozni egy könyvfesztiválon, közös képek is készültek. Megható volt látni, ahogy a költő és a kis versmondó találkozik. De sorolhatnám tovább: Tóth Ágnes, Száva Csanád, Bertóti Johanna szintén visszatérő vendégek az oldalunkon.

– *Greco Krisztián – ő Nagyváradon is járt többször, volt irodalmi estje, sokan szeretik – új gyermekverskötete is bekerült Léna verses dobozába. Hogyan alakult ki az együttműködés vele?*

– Greco Krisztián telefonon keresett meg minket azzal, hogy szeretné, ha Léna az új gyermekverskötetéből elmondana néhány verset. Örültünk a felkérésnek, mert egyrészt nagyon kedveljük Greco Krisztiánt, másrészt a *Belefér egy pici szíube* című könyv tele volt olyan versekkel, amik Lénának nagyon tetszettek. A pandémia miatt még nem tudtunk találkozni, de bízunk benne, hogy egyszer egy felolvasóesten vagy könyvbemutatón sikerül személyesen is megismerni egymást.

– *A nagyváradi Tóth Ágnes is volt már vendég. Hogyan bukkantatok rá?*

– Ő Léna egyik kedvenc költője. Az interneten találtunk rá a verseire. Innentől minden ment a maga útján. Megkerestük, összeharangoztunk, és azóta rendszeresen posztolunk tőle verseket. Kiváló költő, remek humorral. Nem véletlenül szereti nagyon a közönség.

– *Rengeteg visszajelzést kaptok. Megemlítenétek néhány érdekesebbet?*

– Elképesztő az a szeretet, amit Léna az emberektől kap. Sok idős, magányos ember küld üzenetet, hogy boldogabb a napjuk, ha Lénát hallják. Rengeteg pedagógus is van a csoportunkban, akik az oldalról válogatnak verseket a diákoknak. És ami aktuális meg érdekes: az online órákon sokszor Léna videóit használják, ezzel is motiválva a gyermekeket a versmondásra, versolvasásra.

– *Több vers is szól a járványról, bezártságról, magányról, oltásról, félelemről. A versek*

humora átsegíthet nehézségeken. Ti hogyan élitek meg a járványhelyzetet?

– A nevetés gyógyít. Épp ez volt a célunk! Nem akartuk tipikus karanténos versekkel sokkolni az embereket, hanem megmutatni, hogy bizony lehet humorral is átvészelné ezt a nehéz időszakot. És a lényeg: hadd lássák, tudják meg azt, hogy a gyerekek hogyan érznek.

– *Macskarajongóként óhatatlanul meg kell kérdeznem: lesznek-e még „cicás napok”?*

– Imádjuk az állatokat, a macskákat pedig különösen. Lénának van egy Pamacs nevű cicája. Az ő érkezése ihlette a „cicás napokat”. Biztosan mondhatom, hogy lesznek még macskákról szóló verseink.

– *A Dalszövegélés rovatban például az április 5-én 75. életévét betöltött Bródy Jánostól is található dalszöveg Léna előadásában. Volt-e visszajelzés arról, hogyan tetszett a versmondás a szerzőnek?*

– Sajnos nem tudjuk, hogy eljutott-e a vers Bródy Jánoshoz. A Facebook-csoportjában megosztották, és a Bródy-rajongók nagy kedvence lett Léna.

– *Mivel készült Léna a magyar költészet napjára? És gyermeknapra lesz-e valami meglepetés?*

– Külön nem készültünk április 11-re, a magyar költészet napjára, hiszen mondhatjuk, hogy nálunk minden nap a költészeté. Gyereknapi tervezünk egy játékot, azt majd időben megosztjuk az érdeklődőkkel.

– *Májusban mi minden kerül Léna verses dobozába?*

– Biztosan lesznek tavaszi verseink, és ahogy már megszokta a közönség, folytatjuk a vicces, szókimondó, gyerekszajás versek sorozatát. Folytatjuk továbbá a Versek felnőttes gyerekszemmel rovatunkat, ebben ismert és tehetséges színművészekkel szaval együtt Léna.

– *Melyek a kedvenc témák mostanság?*

– Nyitottak vagyunk minden újra, érdekesre, formabontóra.

– *Milyen a jó gyermekvers? „Csillogva visszanéz”, „él és éltet”?*

– Igen! Akkor jó, ha felkelti a gyermek figyelmét, örömmel hallgatja vagy mondja saját maga. Kicsiknek mondókák, nagyobbaknak érdekes dolgokról szóló, költői eszközöket használó, szókincset bővíteni képes versek vagy izgalmas „gyerekszaj”, svéd típusú versek.

Tóth Hajnal

Munkavállalók (13.)

Arnold és Elissza

Már bő egy esztendeje is van annak, hogy utoljára hazalátogattak Angliából. Főként Elisszát szorongatta a honvágy, Arnold meg úgy volt vele, hogy neki ott a jó, ahol a párja van. Leginkább a karácsony telt nehezen, gondolataik odahaza kószáltak. Vásároltak egy kis fenyőágot, teleaggatták színes műtűrökökkel, de az még inkább fokozta vágyódásukat. A fenyőillat tovább korbácsolta a lelket, gyermekkori emlékek lobbantak bele a mába, kesernyésen szívszorítóra sikerült az ünnepi este.

Arnoldnak eszébe jutott az első karácsonyi emléke. Alig hároméves lehetett akkoriban. Már nagyon várta Jézuskát, de a nagy várakozásba végül belealudt. Reggel, amint kinyitotta a szemét, elsőként a csillogó-villogó, feldíszített fenyőt látta meg. Majd anyai nagypapját, aki mosolyogva ült az ágya szélén. Azóta is így maradt meg emlékeiben, mosolyogva. Most úgy rémlik neki, mintha a nagypapját szerette volna a legjobban, a második helyen a nagyanyja állt a szeretetben, és csak azután következtek a szülei. A nagypapjáról ez az egyetlen felidézhető emléke. Következő tavaszon, ibolyavirágzáskor eltemették. Bármennyire igyekeztek is titkolni előle a vissza nem fordíthatót, mégis sikerült belopóznia a tisztaszobába, ahol a nagyapa ravatalát felállították. Túl alacsony volt ahhoz, hogy belelásson a koporsóba, de a barna koporsó látványa örökre beivódott emlékezetébe.

Amikor nehéz volt a szíve, gyakran felidézte nagypapjához kötődő gyér emlékeit, de mindig csak a koporsó látványáig és a karácsonyi mosolyig jutott el. Az a mosoly, egy több évtizeddel korábbi pillanat emlékképe elég volt vigasztalásul, hogy biztatást nyújtson az elmúláson túli létből, az időn túlából mindörökké. Szorongásai közepette úgy érezte, hogy ez a legértékesebb öröksége, ez a karácsonyi mosoly.

Egyikük sem mondható vallásosnak, de ilyenkor mégis megérintette őket a szeretetre vágyódás. Az ünnepi vacsorát is az otthoni szokásokhoz igazították. Amikor nem volt fáradt, Elissza munka után szívesen süttött-fő-

zött. Arnold is otthonosan mozgott a konyhában, a krumplihámozás kimondottan az ő feladata volt. Időbe telt, amíg ízlésük összecsiszolódott, furcsamód Arnold volt az, aki a „lájtosabb” ennivalókat kedvelte, főként a leveket. De csupán idő kérdése volt, hogy a női akarat érvényesüljön, és a napi főmenüt a hús hússal jelentse. A világjárvány okozta utazási korlátokat az étellel is igyekeztek átlépni, mégpedig a töltött káposztával. Odahaza nem múlt el vasárnap nélküle, mondogatták is az idősebbek, hogy kupica pálinka, harangzúgás és töltött káposzta nélkül nem is vasárnap a vasárnap.

Az eltelt évek alatt mindössze egyszer töltötték Angliában a téli ünnepeket. Abban az évben nagyon havas telük volt, csípős, orkánerejű szél tombolt, tépte, cibálta a mélyebb területeken lévő nádasok maradványait. Úgy tűnt, nincs, ami gátat vethetne neki. Kénye-kedve szerint formálta, kotorta-kavarta a porhátat, árkokat, repedéseket fedett tükörsimává, hogy az óvatlan arra tévedő pillanatok alatt derékig süppedjen a hóba. Átrobogott a róka-vackokon, mezei rágsálók üregei fölött, hogy aztán néhány nap múlva hirtelen pördülő, nevető lánnyá szelídüljön, akinek immár simogatásnyira telik erejéből.

Azon a télen, akit csak lehetett, ott marasztaltak a farmon. Akciócsoportokat alakítottak, három műszakban álltak résen, hogy az erős havazás és a vihar okozta károkat enyhítsék. A nagy tömegű hó több helyen is beszakította a fólíasátrakat, ezért megállás nélkül igyekeztek lerázni, seperni a lerakódott havat. Elég volt egy kisebb szakadás a fólián, máris alákapott a szél, elemi erővel cibálta, tépte, messzire röpítette a fóliaborítást.

Végül akadt elég munkáskéz a védekezéshez, a károk elhárítására, amit nem is annyira a cégért való aggódás motivált, sokkal inkább a Covidként ismertté vált világjárvány kényszerített ki az utazás megnehezítésével. Így társak is akadtak a karácsonyi ünnepséghez, a szilveszteri bulizáshoz. Azon az ünnepen megvalósult a nemzetek közti szeretet, igazi internacionális ünneppé váltak az év végi na-

pok. Felhőtlen volt a román–magyar barátság, társultak a bolgárok és a lengyelek is. Minden fenntartás nélkül együtt köszöntötték a „boldog új évet” és a „La mulți ani-t” is. Kétszer koccintottak, kétszer puszilkodtak azon az éjszakán, abban a pillanatban el is hitték, hogy a nagy barátság örökké fog tartani.

Az ünnepek múltával, amikor az időjárás is enyhült, csupán a dombok hajlataiban maradt némi fehérség, a mindig zöldellő legelőkön ismét megjelentek a birkanyáják, a ridegtartásban élő szarvasmarhákat is kiengedték a karámokból. Január végére valamelyest a járvány is enyhülni kezdett. Anglia azért továbbra is a kiemelten fertőzött országok közé tartozott, így az onnan Romániába érkezők karanténkötelesek voltak. Arnold és Elissza vállalta a tizennégy napos bezártságot, hazajöttek. Tiltás ide, tiltás oda, azért jól összeölelkeztek szeretteikkel, hisz tudomásuk szerint senki sem volt vírusfertőzött a családban. Étellel bőségesen ellátták kettejüket a karantén alatt, a minden finomsággal megrakott szatyorokat rendszerint a küszöb előtt hagyták, s bekopogtak, jelezve, hogy megérkezett az enni való. Az első napok pihenéssel, tévénézéssel, no meg az egymásra való odafigyeléssel teltek el. Aztán egyre inkább kezdték érezni a bezártság nyomasztó voltát, feszültebbé váltak, türelmetlenebbé még egymással szemben is. Az, hogy nem fajult veszekedéssé az amúgy bagatell dolgokon való vitatkozás, Arnold birkatürelmének volt köszönhető. Volt idejük beszélgetni, de a jól induló társalgás egyre gyakrabban sértődéssel végződött. Megismerkedésükről, kapcsolatuk kezdeteiről kedélyesen indult beszélgetés hirtelen féltékenységi jelenetre váltott, Elissza tényként sorolta fel azokat az eseményeket, sőt még neveket is említett, ahol és akivel biztosan viszonya volt Arnoldnak. De legalábbis flörtölt többségükkel. Arnold kevés sikerrel, mosolyogva igyekezett hárítani a gyanúsítgatást, de örült is neki, mert hát ezek szerint még mindig féltékeny, szereti a párja.

Letelt a két hétig tartó bezártságuk, Elissza kétségbeesetten konstataulta, hogy néhány kilót felszedett ezalatt. Arnold igyekezett meggyőzni, hogy szerinte a ruhái mentek össze.

Sikertelen volt a próbálkozása, kihirdettetett az általános böjt, s mellé a reggeli félórás futás. A hajnali kocogás megvalósult, viszont az édesanya főztjének továbbra sem sikerült ellenállniuk.

Angliai munkavállalásuk kezdetén két dolgot tűztek célként maguk elé: addig maradnak kint, amíg összejön a pénz Elisszának egy kozmetikai-fodrászati szalonra, illetve hogy felújíthassák a nagyszülőktől örökölt házat. Arról még nem döntöttek, hogy a majdani házukban alakítják-e ki a szalont vagy valahol máshol. Rég nem jártak jussnézőben. Az egykoron étellel teli porta most üresen áll. A gazdasági épületek halálraítéltként térdre rogyva, az udvaron az elmúlt nyár gazdálanságának nyomaiként száraz kórók meredeztek. A kert végében a kerítésen rést találva ösvényt tapostak a kóbor kutyák. Jómódú porta lehetett egykoron, három szoba, konyha, kamara, leghátul pedig szoba méretű gabonás. Itt tartották az évi munka „bérét”: a kenyérbúzáat, ládában a lisztet, bödönökben a zsírt, a gerendára aggatva szalonna, sonka, kolbász lógott. A régi időkben egy-egy tűzeset végzetes volt, ismerve az akkori tűzoltási lehetőségeket. Ezt megelőzendő a gabonást úgy építették a házhoz, hogy az szigetelve legyen a tűzzel szemben, ha vész törne ki a lakótérben. Bejárva a házat megállapították, sokat romlott, mióta utoljára ott jártak. Megelőzésként hiába raktak le patkánymérget, ürüléknyomok árulkodtak a kéretlen „vendégekről”.

Már régóta megfogalmazódott mindkettőjükben, de egyikük sem mondta ki eddig. Arnoldnak összeszorult a szíve, ha rágondolt, Elissza pedig tisztában volt férje érzéseivel. Most mégis ő volt az, aki félszegen bár, de felhozta a témát: nem lenne jobb felújítás helyett inkább lebontani? Arnold úgy tett, mint ha nem hallotta volna a kérdést, majd kis idő múlva igenlően bólogatott, csak annyit mondott, hogy de. Majd kifordult a házból. Elissza nem ment utána, érezte, hogy most ez a helyes. Mire visszatért, már lelkében lebontotta a házat. Csak legalább az eresz alatt lévő fecskéfészket megmenthetné.

D. Mészáros Elek

LŐRINCZI BORG ÁGNES

Kimondós

érthetetlen
irthatatlan
démonok
lagnak
bennem

vérem fertőző
bús éjszakák
ölében őrlöngő
vad
befelet az ablak
vak

bámulat
az áradat
mely tépi
a falat
s a vakolat
csak az marad
örök
az akarat
hogy veled itt
ülök
bár te éppen máshol

egyszerű a szó
a rím
látjátok feleim...

s a szemek
hályogos homálya
felett
lebeg a jószág
kikötöten
leköpöten
nincs bátorság
sem igazság

a lét csak pereg
le a meredek

éjszakákon
át
mondják hogy tévely
az élvezet
ha egyedül kéjedet
kergeted
a vad szenvedély
szeleinek szárnyán
s ha árnyán
mégis
megpihenni
látnád
magad
vétek

s ha van
és lesz
s ha vész
az ész
ha hit
vakít
mert a fény
az itt
már valamit
mutat
s nem az utat
csak a hibát
s az bánt
ki kit
a barát
a hitves
az anya
a bánat
ha az apád
már az ágyat
hidegen
hagyta
november éjjelén

ma felém
se néz
a kéz
a szava volt
maga a méz
az a csípős
harapós
méz
még idéz
múltat
de nem jövőt
már nem
dönt
csatába
nem önt
erőt

ha hadat ígér
a vér
se idő
se tér
nem fér
már ide
az idén
már nem él
nem kér
nem fél
s nem fekszik
ki már
rég temetkezik
a buja földbe
mélyre szánt
nem bánt
meg nem ró már
az apád
csak a kis pad
üres
könnypatak
lassan apad
rajtad fakad

már az új
virág
mit sírta
a világ
már nem
is igazán
fogadna el

kitépett
fakasztott
fogásra akasztott
kasza vigyor
az a kis szatyor
mellyel világot
látni mentél
s jött tél
és sok meddő
tavasz
LÓFASZ

vigyázz lányom
mert kikapsz
ha nem szeded
össze magad
te mégis
mit gondolsz
ki vagy

őseink nemesek
nevesek
történelem
folyamán is
elég hevesek
bár túl keveset
tudsz róluk
leányom
s ne légy fehérrép
mert mi lesz
ha elmegy
se név

NÉVJEGY

LŐRINCZI BORG ÁGNES többnyelvű költő. Marosvásárhelyen született, negyed évszázada él a svédországi Lundban. Pilinszky János költészetéről írt vizsgadolgozatot az Uppsalai Egyetemen. Az Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti folyóirat munkatársa volt. Eddig két kötete jelent meg: Állapotok (magyarul) és Tillstånd (svédül).

se nyelv
nem marad
hátra
az unokákra

lányom
kiábrándultam
nézd hova lett
nevelésem
édes dédelgetett
vérem

ez az érem
visszás oldala
kérem

egy kis csendes
emlékezés
az elhunytakra
nézve
életük s tetteik
idézve
mi is a mérce
URAM

kennénk taknyunk
a falra
beleink
s zsigereink
kipréselve
nyomva
a székhelyhonba
ugyan kit érdekel
a sorsom
a sorsa

vak világ
kóka virág
vad móka
ki ostoba
vigyorral
valamit is
mondana
kitépem
a nyelvét
azt amit nem beszél

ahány nyelv
annyi ember
ha megy a kender
jó árban a piacon

kit is érdekel
ma már az ilyen
bár én még akkoriban
ebben nőtem fel
hittem
ez örök érték
s mikor lelke
külföldön
ítélték mérték
oszt meg is ígérték
ezért nincs bér
semmit nem ér
diploma nélkül

majd ha diplomád is van
akkor is kirekeszthet téged
mint ahogyan nagyapádat
háború után a népek
új országa románia

kerítéseken innen
és túl
szó nélkül lapul
a gyanú
az ítélet
a különbözőség
bűze terjeng
mindenütt

világszerte a diplomácia
orcátlan pofozkodás
a sötétben
na ezt lásd
URAM

s akkor az én kis
bűnöm
bűzlik nekem mégis
leginkább
a takaró alatt
falakat rohaszt
s bűnhődök már
és még fogok
századjára is
míg a jó
jó ellen hadjáratot
indít
mert egyik ilyen
a másik más
s valahogy nem
elég nagy a világ
a tér
a lég
a föld a víz

tenger növény
s a szép kék ég

vörösre festi azt
úgy a jó mint
a rossz
a szeretetet és a vért
zabáló gonosz
KRONOSZ
talán segít
sebet begyógyít
ahhoz hogy majd a
settenkedő kígyó
felsiklik a gerincünk
mentén
s tüstént
szájon csókol
mindenkit
ki felkészületlen
bárgyún néz a világra

csak a drága
kis sánta
madárka
az aki még
talán
megszabadít
az örök
pokoljárástól

védjétek feleim
szárnyaitokat
s ne bámuljátok
befagyott tavak tükrén
halványuló arcainkat

ZOLTAY LÍVIA

Férfileptek

– Férfilepteket hallok! – vetette oda anyámnak Anikó néni az ajtónk előtt, a folyosón állva, sokdioptriás szemüvegén át is szikrázó szemmel, mennydörgő hangon.

– De Anikó néni, Laci (apám) vidéken van két napja, Kislaci (öcsém) meg nincs itthon reggel óta.

– Akkor is férfilepteket hallok, vaskos, dübörgő férfilepteket!

Anyámnak eszébe sem jutott melegebb éghajlatra küldeni az öregasszonyt még azok után sem, hogy évekig szinte minden nap felrohangált hozzánk, és addig dörömbölt az ajtón, amíg valaki ki nem nyitotta és végig nem hallgatta a sirárait. Pattogósan, ellentmondást nem tűrő stílusban beszélt, rendőrséggel meg egyéb hatóságokkal fenyegetőzve, ha nem hagyjuk abba a folyamatos zajongást. Időnként, ha egy kis változatosságra vágyott, vagy csak nem akart a negyedikre felcaplatni, Peti bácsit, a férjét küldte fel.

Peti bácsi már a harmadik férje volt Anikó néninek, nagydarab, tagbaszakadt ember óriási hassal, bárgyú ábrázattal, amolyan a légynek sem tudok ártani típus. Nem is ártott soha senkinek. Ha Peti bácsi jött fel, kedvesen kért minket, hogy legyünk kicsit csendesebbek, mert Anikó néni nem tud pihenni. Ha apám nyitott ajtót Peti bácsinak, megesett, hogy behívta az öreget, és megkínálta valami töménnyel. Ilyenkor Peti bácsi távozása után öt perccel megjelent Anikó néni, és éktelen haragjában az ajtónkon dörömbölve üvöltötte, hogy „Hát meg akarja ölni a férjemet, Laci??? Megmondta az orvos, hogy nem ihat, kész van a mája!” De Peti bácsit ez nem érdekelte. Ha Anikó néni vásá-

rolni ment, vagy el kellett intéznie valamit, az öreg olyan fürge léptekkel szökdelt felfelé a lépcsőkön, egészen az ajtónkig, hogy bármelyik fiatal megirigyelhette volna. Ha anyám nyitott ajtót, elhajtotta és meg is fenyegette, hogy szól a feleségének. Peti bácsi ilyenkor vastag, húsos nyakát behúzza, a szégyentől vörösítő fejjel vonult vissza.

Hárman voltunk testvérek, ami járt némi zajjal a kétszobás lakótelepi lakásban, a negyedik emeleten (lift nincs). A nyolcvanas évek végének Budapestjén ez nem számított sem jónak, sem rossznak. Sokan éltek így. Apám ivott, gyakran berúgott, és akkor agresszívvá vált. Ordibált, csapkodott, rugdosta a bejárati ajtót, minket meg lehordott mindenféle szar selejtnék. Hadakozott önmagával és a világgal, de leginkább a fakó valósággal. Anyám csendben tűrt, nem mert szembeszállni apámmal. Ahogy mi sem. Ha kitombolta magát, rendszerint elaludt. Érdekes módon ilyenkor Anikó néni sem jött fel. Talán ő is félt. Olyankor méltatlankodott csak, ha mi, gyerekek kiabáltunk.

Anikó néni két korábbi férjéről csak annyit tudtak a ház hírmondói (Zsuzsa néni és Sárika néni), hogy mind a ketten meghaltak. Azt gondoltam, hogy Anikó néni tette el őket láb alól. Abban az időben 60 év körül lehetett, a haját barnára festette, az arca sápadt volt és ráncos. Mindig otthonkát vagy otthonkaszerű ruhát viselt. Egyáltalán nem tűnt a végzet asszonyának, aki csak úgy falta a férfiakat...

Pár évvel később hallottuk, hogy Peti bácsi kórházba került és meghalt. A mája vitte el. Tizenhét éves voltam, már nem gondoltam, hogy Anikó néni ölte meg a férjeit. Biztos voltam benne, hogy a tragikus sorsú triumvirátus után Anikó néni végleg egyedül marad. A házi hírmondók, Zsuzsa néni és Sárika néni is ezt szajkózták a ház előtti kispadon ülve.

– Ennek az Anikónak is jól kijutott – sziszegte Zsuzsa néni, aki hosszú évek óta özvegy volt.

– Hát igen, három férjet eltemetni... – heyleselt Sárika, aki sosem ment férjhez.

NÉVJEGY

ZOLTAY LÍVIA Budapesten született (1974), jelenleg is ott él, jogászként dolgozik.

Eddig az alábbi folyóiratokban, irodalmi lapokban jelentek meg írásai: Apokrif, A Vörös Postakocsi, Helikon, Kis Lant, Napút, Szabadság, Új Nautilus, Várad, Palócföld, Irodalmi Jelen.

B. MIHÁLY CSILLA

Fénylő partokon

Érezlek bár, de el nem érlek,
karomba hulló messzeségek
álmát ringatom.

Szélfúttá porszem lettem újra,
a mindenséggel összebújva
fénylő partokon

várlak úgy, mintha jöttöd volna
hullámok mélyét jelző bőja,
fárosz, őrtorony.

Örvénylő vágyak vére csöppen,
időtlen csendbe töltöm, s közben
lelkem foltozom

ezredév óta ébren, talpon,
néha lépteid neszét hallom
fénylő partokon.

Mint összebújó
csermelyek

Mióta s hogy kerestelek,
miközben tudtam, jössz felém,
csobogva futsz, s egy új regény
kezdődik el velem, veled,

mint összebújó csermelyek,
belőlünk nő e csepp patak,
csend-tükrén mélye felfakad
és földöntúli fényt rezeg.

Hulláma hosszú életű,
tíz éve, hogy te ringatod,
köszönni nincs elég betű,

amíg ölelsz, a friss habok
dalát adom, szerény, de hű
szerelmet vall, erőt ragyog.

Nyár a parton

Mint egy óriás harang, kolompol,
észveszejtve zúg a nyár a fák felett,
hangja szétfut itt, a partokon, hol
álom és való határa átrepedt.

Porrá bont a perc, s homokszemekre,
bőrömmön parázs a fény, de játszi lágy,
csókjaiddal oltsd, ruhád levette
jőjj, miénk a föld, e múltó nászi ágy.

NÉVJEGY

B. MIHÁLY CSILLA (1977, Szatmárnémeti) a kolozsvári BBTE vallás–néprajz szakán végzett. Budapesten dolgozik tördelő-grafikusként és korrektorként, illetve szerkesztőként egy internetes irodalmi portálon. Versei nyomtatott folyóiratokban, antológiákban jelentek meg. 2016-ban a Magyar Művészeti Akadémia díjazottja lett.

Sajnálтам az öregasszonyt. Egy vasárnap délután arra gondoltam, csinállok süteményt és leviszem neki, hátha felvidítom egy kicsit. Amikor elkészült a bögrés sütemény, arra lettem figyelmes, hogy az alattunk lévő lakásból (ott lakott Anikó néni) erőteljes lépteket hallok. Férfilépтеket...

Nem akartam elhinni. Beledobtam a süteményt egy tálba, és elindultam lefelé. Csengettem, pár perc múlva kinyílt az ajtó, és Anikó néni pirosposzsgás arca jelent meg előttem, no meg ő maga, pongyolában. Mögötte egy korban hozzáillő, ősz hajú férfi köntösben, ugyancsak kipirosodva. Amint

felismertem a helyzetet, alig bírtam viszatartani a röhögést, ami úgy tört ki belőlem, mintha öklendeznék. Elhadartam, miért jöttem, és átnyújtottam a süteménnyel teli tálat.

Anikó néni láthatóan meghatódott, majd rám nézett, és így szólt:

– Nem tudok én egyedül élni, gyerekeim, kell nekem a társ!

– Akkor jól sejtettem, hogy férfilépтеket hallok! Vaskos, dübörgő férfilépтеket! – vágtam rá, és elégedetten nyugtáztam Anikó néni elképedt ábrázatát.

Budapest, 2021. február

KEREKES ISTVÁN

Erdélyi Winnetou az erdélyi Atlantiszon

Bözödújfalú, az „erdélyi Atlantisz” a romániai falurombolás jelképévé vált. A nyolcvanas évek végén, amikor Románia a legkeményebb kommunista korszakát élte, Nicolae Ceaușescu úgy döntött: örökre elpusztítja e települést. A Maros megyei Erdőszentgyörgytől mintegy öt kilométerre, a Küsmöd patak partján található falut 1988-ban elárasztották vízzel, hogy egy új víztározót építsenek (bár a gátépítést már 1975-ben elkezdték, de '77-ben leállt a munkálat). A lakosok arra kényszerültek, hogy elhagyják otthonukat, de voltak, akik nem tudták ezt lelkileg elviselni, és öngyilkosok lettek. A helység víz alá került, és így is maradt közel harminc évig. A faluból megmaradt római katolikus és unitárius templom teljesen tönkrement az esztendőik során. Egy 2009-es viharban a katolikus templomtorony teteje is beomlott. Azután már csupán egy toronycsonk emlékeztetett az egykori, szebb időköt is megélt településre. 2014 nyarán ez az árválkodó, vízáztatta toronycsonk is ledőlt. 2017 februárjában a település helyén létesített víztározó egyik tartópillére eltörtött, és a hatóságok úgy döntöttek, hogy javítása miatt a vizet lassan leengedik a tározóból. Két hónap alatt eltűnt a víz, és fellelhetőek let-

tek a valamikori Bözödújfalú romjai. A katolikus templom maradványai is szárazra kerültek. A falu romjainak felbukkanásával egy időben megjelentek a kíváncsiskodók is... A képen látható – mutatványosnak is beillő – srác épp próbálgatta a lóra ugrást a víz alól előkerült egykori katolikus templom maradványáról. A vizet még abban az évben visszaengedték...

Remélhetőleg a közeljövőben elkészül majd a tervezett, úgynevezett hasonmás templom, az Összetartozás temploma az elszüllyedt helyett, mementóként és talán a megbékélés, a remény jelképeként is. Mindenesetre az erdélyi Winnetou mostanság valahol máshol penderül a lovára.

NÉVJEGY

KEREKES ISTVÁN Magyarországon élő, marosvásárhelyi származású fotóművész. Jelenleg a legtöbb díjjal bíró magyar fotós. 2018 augusztusában átvehette a jelenlegi legmagasabb kitüntetést, az Excellence FIAP/Diamond3-t (Kiváló Művész gyémánt 3-as fokozat). Ugyancsak 2018 augusztusában fotós munkásságáért Magyar Arany Érdemkereszt állami kitüntetésben részesült. A Magyar Újságírók Romániai Egyesülete Brassai sajtófotó-pályázatának nagydíját három alkalommal nyerte el (2017, 2018, 2020); több ízben első, illetve második díjas lett a különféle kategóriákban (portré, társadalom-ábrázolás, sport); 2019-ben pedig Szathmári Pap Károly Aranyéremmel jutalmazta a Brassai zsűrije. Honlapja: www.kerekesistvan.com.

Kollektív erőfeszítés a kollektív bűnösség feltárására

Alexander Nanau: *Colectiv*

Azt hiszem, a bukaresti Colectiv klubban történt 2015. októberi tüzeset valahogy úgy él a romániai kollektív tudatban, mint általában a nagy tragédiák: sokan emlékszünk, hol voltunk, mit csináltunk éppen, amikor először értesültünk a történetekről, és gyorsabban-lasabban megértettük, hogy nem egyszerű rövidhírről van szó, hanem valami sokkal súlyosabbról, amelynek visszhangja még sokáig nem fog elhalni a hazai közéletben. Huszonhét ember a helyszínen meghalt, csaknem százötven égési sérült került az ország különböző kórházaiba. A következő hónapok során közülük döbbenetesen sokan veszítették életüket, így a tűz halálos áldozatainak száma végül 65-re emelkedett. A következmények beláthatatlanok voltak.

Hamar bejárta az országos sajtót az a hír, mely szerint a tűz a koncerthelyszín nem megfelelő (értsd: olcsóbb, mert „jó lesz az úgy is” alapon megvásárolt) szigetelése miatt terjedhetett félelmetes gyorsasággal és torkolthatott másodpercek alatt infernóba, emellett a klub vészkijárat nélkül működött legálisan, ami legalábbis érdekes. Nem volt nehéz az országot

(rezsimtől függetlenül) hosszú évtizedek óta csapdában tartó korrupcióval összefüggésbe hozni a történeteket, így a tragédiát követően több tízezres tömegek vonultak nemcsak Bukarest, hanem az összes nagyváros utcáira, a több napon át tartó tüntetések nyomán pedig Victor Ponta kormánya kollektíven távozott, és helyét egy évre, vagyis a soron következő választásokig, szakértői kormány vette át.

A történetnek ez a része önmagában is kitenne egy film cselekményét, Alexander Nanau dokumentumfilmje azonban csak itt kezdődik. A Romániában született, Németországból visszatért filmes félig bennfentes, félig külső perspektívából látja és láttatja a Dacian Cioloș kabinetjének ideje alatt kibontakozó botrány részleteit. Kamerája az a bizonyos légy a falon, amellyé sok újságíró vagy közéleti iránt érdeklődő ember sokszor szeretett volna válni ott, ahol a fontos beszélgetések zajlanak, és a fontos döntések megszületnek. Filmjében nincs – és nem is hiányzik – narráció és beszélő fejek: a lényeg tökéletesen érthető úgy is, hogy egyszerűen ott vagyunk, ahol minden elhangzik és kiderül.

Ahhoz, hogy egyáltalán a nyilvános térben is feltevődjön a kérdés, hogyan halhatnak meg a kórházban a Colectiv-tüzeset után hónapokkal olyan sérültek, akik eredetileg a testük mindössze 15 százalékán szenvedtek égési sérüléseket, szokatlan módon egy sportújságnak kellett messze kerülnie a focieredmények és -botrányok közlésétől. Cătălin Tolontannak, a *Gazeta Sporturilor* főszerkesztőjének tűntek fel a már bizarrnak nevezhető halálesetek, és a tragédia után mintegy

Kérdés kérdés hátán. Cătălin Tolontan sokáig hiába próbál érdemi választ kapni a hatóságoktól

(folytatás a következő oldalon)

Kollektív erőfeszítés...

(folytatás az előző oldalról)

➤ fél évvel, egy tippadótól („whistleblower”) kapott füles alapján nyomozni kezd annak kiderítésére, hogy mi lehet az oka a tüzesettől időben már igencsak távol zajló tragédiásortozatnak.

Nanau ezen a ponton kapcsolódik be a történetbe megfigyelőként. A film első felében szorosán Tolontan és csapata mellett maradvazeti be nézőit a Hexi Pharma-botrányba, amelyet akkor is nehéz elfelejteni, ha az ember csak a híradóban követte: a fertőtlenítőszer-gyártó többszörösen hígított oldatokkal látta el az ország csaknem 300 kórházát, és az így már gyakorlatilag hatástalan készítmények nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a klutbüz sérültjei, ha az égést és a füstmérgezést meg is úszták, akár hónapokkal később a kórházban összeszedett antibiotikum-rezisztens bakteriális fertőzésekbe haljanak bele. Az újságírókkal együtt feltárni az ország egyik legszörnyűbb (mert emberéleteket követelő) korrupciós ügyének rétegeit még a tények felületes ismeretében is megrázó élmény.

Nanau filmjének igazi erőssége azonban, legalábbis a romániai néző számára – aki a történetekre legalább nagy vonalakban még emlékszik, tehát a nagy fordulatok sem lepik meg túlságosan –, nem a fokozatosan kibontakozó leleplezések, hanem a színpalak mögött zajló csendes tragédia, azoknak az embereknek az egyre tehetetlenebb dühe és frusztrációja, akik hiába küzdenek egy velejéig, minden szinten romlott rendszer ellen. Közülük talán a legmegrázóbb a fertőtlenítőbotránny nyomán lemondott egészségügyi miniszter helyére kinevezett Vlad Voiculescu sajnos nagyon is valószínűs karakterive.

A Bécsben tanult és szocializálódott fiatal szakember a román politikum új generációját is képviselhette volna, ha politikus lett volna egyáltalán, ám (akkor még) mindössze a szakértői kormány meghatározott időre, alig több mint fél évre kinevezett tárcavezetője volt. Kinevezésekor úgy döntött, beengedi Nanau kameráját a Hexi Pharmát és a Colectivet érintő fontosabb beszélgetésekre és értekezletekre, ezért nézőként közvetlen közről figyelhetjük, hogyan ébred rá fokozatosan arra, hogy az egészségügyi rendszer az elképzelhető legmélyebb rétegekig romlott. Kezdeti idealizmusa ennek

mentén válik keserűséggé, szélmalomharca pedig azért is annyira groteszk és szívfacsaró, mert egy olyan rendszer ellen harcol, amelynek ő maga áll az élén, mint valami apokaliptikus szörny, amelynek a feje önmaga ellen fordul, de a gigászi testet, amely őt magát is a helyén tartja, le nem győzheti soha. A beletörődés fokozatait bejárva mintha hat hónap helyett hat évet öregedne a kamera objektívje előtt.

Az oknyomozós cselekményszálba Nanau, szintén mindennemű külön magyarázat vagy a film számára készült interjúk mellőzésével, bebeéli a túlélők, illetve a halálos áldozatok hozzátartozóinak fájdalmát. A tragédiáról készült mobiltelefonos felvételt a film elején nagyon nehéz megnézni, de kötelező: vérfagyasztó példája annak, hogy egyes emberek kicsinyes érdekei, személyes kis ügyeskedései, látszólag jelentéktelen felelőtlenségei (ugyan már, kit érdekel, hogy csak egy bejárat van?) hogyan okozhatnak óriási tragédiát. A súlyos égési sérüléseket szenvedett művésznő és az egyik halálos áldozat szülei adnak arcot a számoknak, és teszik emberi léptékűvé a thrillerszerű nyomozós cselekményt, amelynek természetesen nincs, mert nem is lehet pozitív végkifejlete.

Mire a fenti sorok kikerülnek a nyomdából, már tudni fogjuk, hogy a Colectiv díjra váltotta-e történelmi Oscar-jelöléseit. Egyvalami azonban már most biztos: Nanau filmje határon és óceánokon túl rezonált a nézőkkel, és nemcsak a romániai egészségügyi rendszer romlottságára, hanem az oknyomozó újságírás fontosságára is felhívta a figyelmet egy olyan világban, ahol a „független sajtót” már csak ironikusan szabad emlegetni, a közösségi médiában megállíthatatlanul szaporodnak és mindenkihez eljutnak az alaptalan zöltségek, és a politikum évek óta keményen dolgozik azon, hogy a szakma hitelét a földdel tegye egyenlővé.

Bozsódi-Nagy Orsolya

Colectiv (Románia, 2019)

Forgatókönyvíró-rendező-operatőr:

Alexander Nanau

Szereplők:

Narcis Hoge, Cătălin Tolontan, Mirela Neag, Răzvan Luțac, Camelia Roiu, Tedy Ursuleanu, Vlad Voiculescu

FERDÍTÉSEK

Egerek, madarak, cserepek

Nagyon jólesik, amikor nyelvhelyességi sorozatunkkal kapcsolatban olvasói visszajelzéseket kapok, leggyakrabban a hasonló értelmű, de eltérő megfogalmazású szólások kapcsán. Most két érdekes szólásvariánssal, illetve egy meglepetésnek szánt harmadikkal kedveskednék a nyelvek rejtelseibe szívesen be-bekukkantóknak.

Az aránylag gyakran használt „Bagoly mondja verébnek, nagyfejű” szólásunk magyarázatra egyáltalán nem szorul, hisz egy általánosnak mondható emberi gyarlóságunkat írja körül, hasonlóan a „Más szemében a szálkát is megleli, magáéban a gerendát feledi”-hez. Ilyenek vagyunk, tisztelet a nagyon-nagyon keveseknek, akik először saját hibáikat veszik észre, és igyekeznek javítani is rajtuk, csak aztán fognak bele a mások bírálgatásába. S habár épp az imént derült ki, hogy nekünk két szólásunk is létezik erre, egyiket se „ferdítsük át” románra. Az ő idevágó változatuk ugyanis a „Râde ciob de oală spartă”, azaz nevet a cserépdarab az eltört edényen.

A másik szólás az elszegényedésre vonatkozik. „Szegény, mint a templom egere” – mondjuk mi, mivel a templomban semmiféle táplálkozási, tehát túlélési lehetőséget nem talál az egér. A tönkrement román viszont azt mondja, hogy „Am ajuns la sapă de lemn”, tehát oda jutott, hogy már egy erős vasásóra sem futja, fából tákolt szerszámmal kell kínlódnia,

hogy valami kis termést kicsikarjon a földcskéjéből. Tehát hiába is emlegetnénk a templom egerét románul, akinek mondjuk, nem értené, hová akarunk kilyukadni. (Bocsánat, elérni, mert az előbbi szófordulatot se használják, mondván: „unde vrem să ne găurim”, maradjunk az unde vom ajunge formánál.)

Végül a bónusznak is mondható meglepetés, amiről a sorozat elején már volt szó, de egy kicsit bővítenék rajta. Ha jól emlékszem, az első ferdítgetési darabok közt hívtam fel a figyelmet a találkozáskor feltett „Ce faci?” kérdésre adandó válaszra, a „Mulțumesc, bine” vagy „Mulțumesc, nu chiar așa de bine” lehetséges változatokra, vagyis nem az érdeklő az ismerősömet, hogy épp mit csinálok, hanem az, hogy érzem magam. Barátok közt divattá vált újabban a „Ce faci?”-ra úgy válaszolni, hogy „De cap”. Ez a fordulat a beígért meglepetés, ugyanis a „face de cap” tökéletesen fedi a mi nyelvünk „teszi az eszét” vagy „csinálja az eszét” fordulatát. Azaz: tesz, amit éppen akar, ami jólesik, sőt hülyéskedik és viccelődik is, ha a kedve úgy tartja. Vagyis a meglepetés, hogy az eddigi sok ferdítgetéstől óvó figyelmeztetés helyett ezúttal szabad a vásár! Csak épp ez utóbbit ne fordítsuk, mert ha a „e liber târgul”-t vágjuk oda, összezavarjuk az öntörvényű magatartás gyönyörűségét kifejező, tökéletesen egyforma megfélelést.

Molnár Judit

Átalakításra szorul a nyugdíjrendszer

Közpolitikai vitafórumként, a sokakat érintő témákkal – oktatás, gazdaság, közigazgatás, energiagazdálkodás – kapcsolatos képzések szervezőjeként, felelősen gondolkodó állampolgárok találkozási helyeként határozza meg magát a Ránk tartozik (Ține de noi) nevet viselő egyesület. A 2017-ben létrejött civil szervezet nemrégiben a Hanns Seidel Alapítvánnyal közösen a romániai nyugdíjrendszer fenntarthatóságáról szervezett online tanácskozást neves szakmabeli résztvevőkkel.

Kedvezőtlenül alakuló demográfiai helyzet, nem egészséges alapokon nyugvó gazdaság, bizonytalan jogszabályi környezet nehezíti a romániai nyugdíjrendszer fenntarthatóságát – derült ki a Ránk tartozik Egyesület által meghívott előadók hozzászólásaiból. Kezdeként **Alexandru Athanasiu** korábbi munkaügyi tárcavezető (1996–1999), európai parlamenti képviselő, a Bukaresti Egyetem Jogi Karának professzora az ő minisztersége idején kidolgozott nyugdíjtörvényre tekintett vissza. A 2001 áprilisától érvénybe lépett jogszabály is a nemzedékek közötti szolidaritás elvén alapszik, vagyis a jelenkori alkalmazottak befizetéseiből kerül ki a nyugállományban lévők juttatása. Mivel azonban egyre fogy az aktív munkavállaló, az egyensúly fenntartása érdekében növelték a nyugdíjkorhatárt 5 évvel, kiterjesztették a járulékfizetési kötelezettséget, megszüntették a bizonyos munkakört betöltőknek addig járó kettős kedvezményt (veszélyes munkáért magasabb bért fizettek, tehát a nyugdíjjáruléka több lett az illetőnek, s mellette kevesebb időt kellett ledolgoznia). A mindössze négy évre előretekintő kormányok azonban azóta újra visszahozták a kedvezményezett munkacsoportokat, s a hasonló, poli-

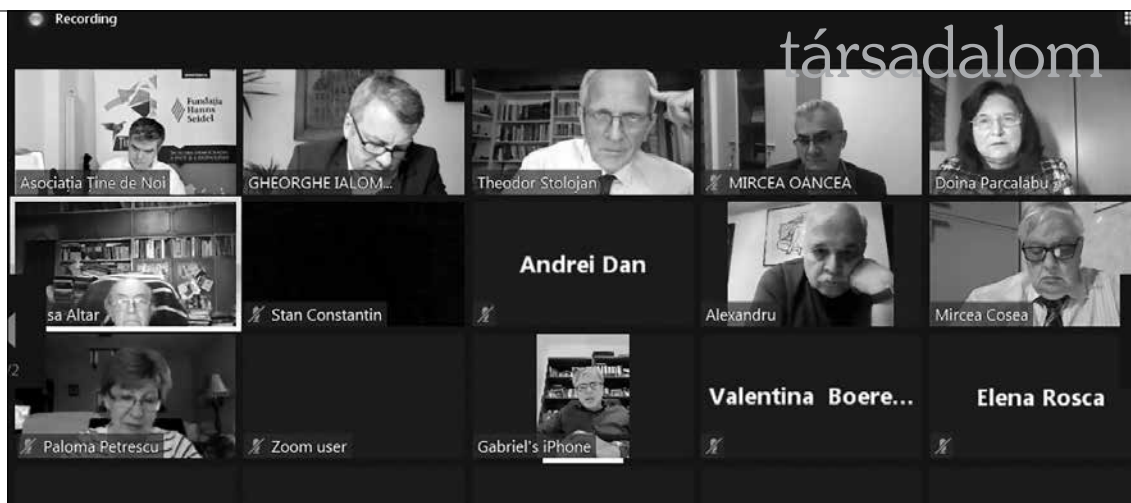
tikai alapú és célú beavatkozások felborították az egyensúlyt.

A közgazdász, makrogazdasági szakértő **Theodor Stolojan** egykori kormányfő (1991–1992), EP-képviselő arra figyelmeztetett, hogy most tíz alkalmazottra 9 nyugdíjas jut Romániában, ezért a jelenlegi, szolidaritáson alapuló rendszer fenntartásához nagyon magas járulékot kellene befizetniük a dolgozóknak. A nettó átlagbérnek (3177 lej) mintegy fele (1590 lej) az átlagnyugdíj, ám a bérnek nem a felét, hanem a 21,25 százalékát kell befizetni nyugdíjjárulékként, a hiányzó összeget ezért folyamatosan az államkasszából kell pótolni. A megoldás Stolojan szerint a járulékfizetők körének kiterjesztése – a feketegazdaság visszaszorításával. Arra az elmondása szerint romániai sajátosságra is felhívta a figyelmet, hogy nagyon sok (1,58 millió) meglévő munkaszerződés csak minimálbérről szól, ezért is kevés a nyugdíjpénztárba befolyó összeg. A 65 év feletti lakosság aránya pedig számottevően nőtt (14-ről 19 százalékra) az elmúlt pár évben, ez a masszív elvándorlás következménye is. A közgazdász meglátása szerint nem illeszkedik a nyugdíjrendszer a romániai valósághoz. Úgy véli, az egyensúly helyreállításához a magánnyugdíjrendszert kellene támogatni. A mostani kötelező 3,75 százalékos befizetést (pilonul II.) fokozatosan legalább 12 százalékra kellene emelni. A 2019-ben kidolgozott nyugdíjtörvényben helyesnek tartja a meglévő aránytalanságok kiegyenlítésére vonatkozó előírásokat.

Az Országos Nyugdíjpénztár korábbi igazgatója, **Doina Pârcălabu** közgazdász egyebek mellett arra mutatott rá, hogy csak 2006–7-ben nem volt veszteséges a pénztár, a legnagyobb deficitet tavaly jegyezték fel, ám ehhez a világválság is hozzájárult.

Makrogazdasági szemszögből sem biztató a helyzet, derült ki **Mircea Coșea** közgazdász, egyetemi tanár, egykori államminiszter (1993–1996) hozzászólásából. Fekete lyukhoz hasonlította a nyugdíjrendszert, amit a

Online fejtették ki véleményüket a meghívottak, s az érdeklődők kérdéseire is válaszoltak

román gazdaság nem lesz képes fedezni, mivel nem tudja kihasználni a saját lehetőségeit. A javításhoz átfogó gazdasági reformot tart szükségesnek. Arra is figyelmeztetett, hogy az alacsony bérek miatt eltűnőben van a középosztály, amely a leghátrányosabb helyzetű rétegek megsegítésében mindig partner. Hiányában a sebezhető rétegek számára bármilyen válsághelyzet végzetes lehet. A kormánynak őszintén figyelmeztetnie kellene erre a lakosságot, s a legveszélyeztetettebbeket más forrásból kellene támogatnia – például a legkisebb nyugdíjak mellé élelmiszer- vagy gyógyszerutalványt adhatna. Coșea – és más hozzászólók is – elismerően szólt a magyarországi családtámogatási rendszerről, melynek közvetlen kedvező hatása lesz a nyugdíjrendszer fenntarthatóságára is.

A Romániában meglévő magánnyugdíjrendszer hiányosságait sorolta **Mircea Oancea** közgazdász, pénzügyi szakértő, a Magánnyugdíj-rendszert Felügyelő Bizottság korábbi alelnöke. Mint mondta, nem teljes a rendszer, csak egyes részei vannak meg. Hiányzik például a majdani kifizetést szabályozó törvény, pedig nemsokára, 2030-tól esedékesek lesznek az első kifizetések. Gondot jelent, hogy a megtakarításokat alacsony hozamú, főként állami értékpapírokba fektethetik, ha nagyobb mozgásterük lenne az alapkezelőknek, nőne a hozam is. Így félt, hogy a befizetők csalódottak lesznek, pedig eddig is nehéz volt fenntartani a bizalmat ez iránt a megtakarítási forma iránt.

Több problémára világított rá **Gabriel Biriș** jogász, adótanácsadó, volt pénzügyminisztériumi államtitkár. Szerinte a nyugdíjrendszer deficitje jóval nagyobb a bevallotnál, a kormányok pénzügyi trükkökkel kisebbítik. Megnehezíti majd a helyzetet, ha az úgynevezett „rendeletgyerekek” érik el a nyugdíjkorhatárt, hiszen ez a legnépesebb korosztály. Úgy véli, az adózást kellene átalakítani jövedelemarányossá mind a

természetes, mind a jogi személyek esetében. Nagy szerepet tulajdonít az oktatásnak is, hiszen, mint fogalmazott: a munkaerőpiacra kikerülő funkcionális analfabétákból nem lesz jól kereső réteg. A nyugdíjrendszerre vonatkozó politikusi ötletelektől is óvott.

Egykori pénzügyminiszterként (2010–2012) **Gheorghe Ialomițianu** közgazdász azt hangsúlyozta, nem omolhat össze, nem mehet csődbe a nyugdíjrendszer, mert a nyugdíjakat az állam garantálja. Bátorítani kellene viszont a magánnyugdíj-rendszerben való részvételt, és általában a megtakarításokat, akár kedvezményekkel. Ő is gazdasági szerkezetváltást tart szükségesnek, mivel jelenleg Románia importfüggő, nyersanyagot visz ki, és magas hozzáadott értékű termékeket hoz be, állandó a külkereskedelmi deficit. A magasabb béreket és nyugdíjakat szintén az importtermékekre költi a lakosság, nem a hazaira, a belföldi termelést kellene támogatni. Progresszív adózást tartana szükségesnek – a speciális nyugdíjak esetében is –, és nem tartja méltányosnak az azonos százalékos nyugdíjemelést, mert ezzel csak nő a legalacsonyabb és legmagasabb járandóságok közötti különbség. A fenntarthatóság érdekében szerinte ötvözni kellene a szolidaritást a takarékoság ösztönzésével. Ezért is sajnálja, hogy az Európai Unió gazdasági újraindítási programjában nem találtak helyet a külföldön dolgozó romániai munkavállalók hazatérésének ösztönzésére.

Moisă Altăr, a Gazdaságtudományi Akadémia professzora azt tartaná üdvösnek, ha a témában jártas szakemberek dolgoznák ki együtt a nyugdíjrendszer átalakításának változatait a meglévő tapasztalatokat összesítve, figyelembe véve a jövőbeli változásokat, eltekintve egyúttal a rövid távú politikai érdekektől. Kérdés, hogy a döntéshozókhoz eljutnak-e a figyelmeztetések, hajlandók és képesek-e megtenni a szükséges lépéseket.

Máté Zsófia

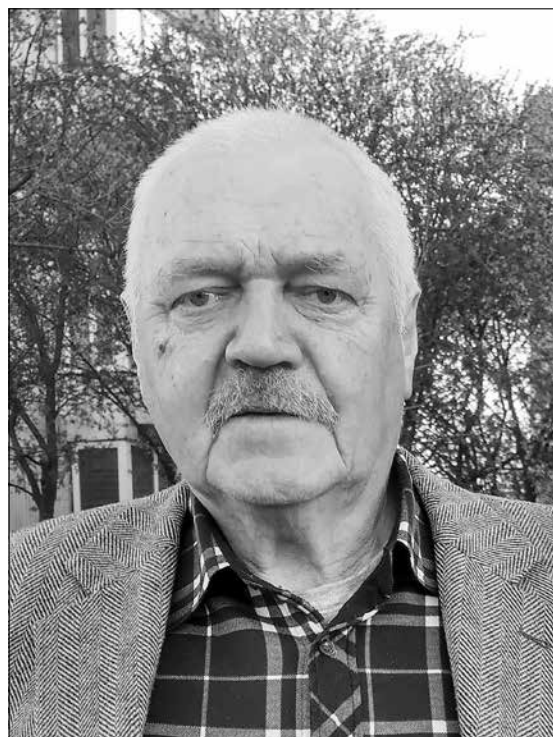
Vállalkozás mindenkinek?

Beszélgetés Csizmadia György nyugalmazott társadalomtudományi szaktanárral

Évtizedek óta változatlan a társadalomtudományi szaktárgyak középiskolai évfolyamok szerint beosztott kötelező sorrendje: IX.-ben logika, X.-ben lélektan, XI.-ben közgazdaság, XII.-ben filozófia. Ezek mellett az utolsó két évfolyamban a humán profilú osztályok választhattak szociológiát is, a 2000-es évek elején viszont, mondhatnám, váratlanul, a tizedik osztályban bevezették a gazdasági-vállalkozási alapismeretek elnevezésű kötelező tantárgyat.

A diákok viccelődtek is eleinte, hogy biztos azért kell gazdasági alapismereteket elsajátítaniuk, hogy ha valaki csak tíz osztályt végez, attól még lehessen vezérigazgató. De a vicc hamar lejárt, és kifejezetten a kedvenc tantárgyaik közé került ez az új diszciplína. **Csizmadia György** tanár úrtól azt szeretném megtudni, mi is ennek a tárgynak a lényege, mi vonzotta a diákokat annyira hozzá, és valóban volt-e abban valami igazság, hogy aki tizedikben abbahagyja a tanulást, ne maradjon gazdasági ismeretek nélkül.

– Az említett új tantárgy bevezetésének nem a tizenegyedikben következő közgazdaságtan megalapozása volt a célja, mivel utóbbiban a közgazdaságtan alapfogalmainak elméleti megismerése a cél, a tizedikes új tantárgy viszont mindenekelőtt gyakorlati problémákra helyezi a hangsúlyt. Az üzleti tervek, a vállalkozás kérdésköre van a figyelem középpontjában: a vállalkozás előnyeiről és hátrányairól, valamint arról szól, hogy mi a különbség a vállalkozás és a munkavállalás között. Manapság már gyermekkorban észrevehető, kiből lesz – bármi áron – vállalkozó, és kik lesznek kizárólag munkavállalók. Ez természetesen attól függ, ki milyen természetű, és mire hajlamos. Mi is úgy kezdtük a tudnivalók elsajátítását, hogy pontról pontra elmagyaráztam

a vállalkozások típusait, a különböző jogi formákat, vagyis az egyéni, a családi vállalkozás, a korlátolt felelősségű társaság – kft. –, illetve a részvénytársaság – rt. – közti különbségeket. Részletesen megbeszéltük az árbeli megegyezések és a fogyasztóvédelem, a piac és eladás, vagyis a kereslet és kínálat felmerülő kérdéseit. Habár a profit a legfontosabb motivációs tényező, nagyon fontos tudatosítani a vállalkozók felelősségét is. A felelősség elsősorban a családon belül jelentkezik, majd a munkatársakkal, üzleti partnerekkel, vásárlókkal és végső soron az állammal, az egész társadalommal szemben felmerül. Ez utóbbi mindegyikről a rendszeres adófizetésre vonatkozik, hisz ennek alapján beszélhetünk a költségvetésből élő intézmények – egészségügy, tanügy, közigazgatás – működtetéséről, illetve a fekete, szürke vagy átlátszó, fehér gazdaságról. Az 1990-es változások után hirtelen beinduló, aránylag sok vállalkozás esetében hallhattunk olyanokról, akik épp a fenti kö-

vetelményeket hagyták figyelmen kívül, vagyis az anyagiakat illetően nem viselkedtek tisztességesen a munkavállalóikkal, az állammal, az üzletei partnereikkel, ám az ilyesmiből végül az derült ki, hogy önmaguknak ártottak a hanyag, összevissza pénzügyeikkel, mert a cégeik belebuktak.

– *Egy tizedikes diákot mennyire érdekelnek ezek a témakörök?*

– Nagyon. Ez nem is meglepő, mivel a termék megtervezésében nagyon gyakori, hogy a kreatív gondolkodású fiatalok egy-egy ötletét fogják majd kivitelezni, ezért is sikeresek manapság a fiatalok vállalkozásai, mert összejönnek, megbeszélnek a különböző ötleteiket, hozzátesznek még kiegészítő megoldásokat, vagy cáfolják az eredeti tervet, s csak ezek után a produktív megbeszélések után látnak neki a prototípus megtervezésének. Ha kész, akkor tesztelik, így máris összeáll az új vállalkozás. A beindulás után viszont fordul a kocka, elkezdődik a gyanakvás, az egymásra mutogatás, ki dolgozik többet, ki kevesebbet, és elég hamar véget is ér az együttműködés. Statisztikai adatok bizonyítják, hogy öt közös vállalkozásból csupán egy éli túl az egyeztetendő működést, a fentiek miatt vagy azért, mert a gyártás során kiderül, hogy a termék mégsem kell annyira a fogyasztóknak, mint ahogy azt a kezdéskor sejteni lehetett.

– *Gondolom, ezen a ponton nagy szerepe van a reklámnak. Tudtak időt szentelni a manapság igazán túlcsorduló reklámmenyiségre is?*

– Igen, persze. Elsősorban a reklám funkciójáról beszéltünk, vagyis arról az alapfeladatáról, hogy felhívja a figyelmet és tájékoztasson. Kívülállók azt gondolhatnák, a tizenhat éves fiatalok kedvelik a gyakran valóban nagyon ötletes reklámokat, de amikor megkérdeztem, kiderült, hogy 99 százalékuk semennyire sem szereti. És érveltek is ügyesen elmondván, hogy a reklámszövegek féligazságok, sokszor tudatosan vezetnek félre, tehát „a jó bornak nem kell cégér” mondásnak nagyjából igazat adtak. Beszéltünk a nem hivatalos reklámról is, a sajtóról szájra terjedőről, a gyógyszerek esetében például mindannyian találkozunk efféle rokoni-baráti ajánlással vagy épp az el-

lenkezőjével. Szóba került, milyen drágák a reklámok, s hogy épp ezért az képes előretörni, akinek van pénze, eszköze arra, hogy az egész környező világot irányítsa. A pénzügygősségen kívül nagyon fontos arról is beszélni, hogy a termékbemutató egyik jelentős vetülete a grafikai megjelenítés (cégtáblák, szórólapok, a csomagolás milyensége és kivitelezése stb.), és emiatt nem ritka, ha valaki azért képzelel el vállalkozóként magát, mert szeret rajzolni, és fejlett, vagy legalábbis annak érzi a képi meglátását.

– *Az elméleti ismeretek mellett jutott-e idejük valamelyes gyakorlati próbálkozásra?*

– Persze. Ez afféle otthoni feladatuk volt, mindenkinek olyan saját üzleti tervet kellett készítenie, amely nem csupán a termékre vonatkozik, hanem minden részletre kiterjed: a beinduláshoz szükséges költségektől kezdve a bérleti díjra, anyagköltségekre, a személyzet fizetésére, sőt annak a kiszámítására is, hogy egy év alatt hány százalék lesz a részesedése, természetesen beszámítva a piaci kereslet alakulását is. Ez utóbbit nagyon könnyen megértették a húsvéti tojáskereslet vagy a decemberi disznóhús-vásárlási kedv példáján. Az évek során nagyon sok érdekes terv született az osztályokban, igaz, legtöbbször cukrászdát, fodrászatot, szórakozóhelyeket terveztek, vagyis olyasmit, ami majdnem azonnali hasznot hoz, és gyorsan megtérül a befektetés. Az otthon készített terveket előbb én néztem át, majd a diákok nagy része vállalta, hogy az órán nyilvánosan bemutatja a saját tervét, ám voltak olyanok is, akik ettől ódzkodtak. Nagyon tanulságosak voltak ezek a bemutató órák, hisz mindenki kíváncsian figyelte a másik mondanóját, és együtt örültek az ötleteknek.

– *Az évek során találkozott vagy hallott-e olyan vállalkozásról, amely ennek a tantárgynak köszönheti a meglétét?*

– Hasonlóan például az etika tanításához, ennek a tantárgynak sem lehet azonnal felmérni a gyakorlatban a hatását, következményeit, majd csak néhány év múlva. De ha látom majd egy-egy volt diákunk vállalkozását, nagyon fogok örülni a közös munka eredményének.

Molnár Judit

Egy év online oktatás – a felmérés tanulságai

Előzetes kutatási eredmények

Több mint tízezer közoktatásban tevékenykedő tanár vett részt a személyes jelenlétet feltételező tevékenységek felfüggesztésének ideje alatt, 2020. március – 2021. február között a diákokkal folytatott tevékenységeket értékelő kutatásban. A kutatócsoport a Babeş–Bolyai Tudományegyetem, a Bukaresti Egyetem, az Alexandru Ioan Cuza Egyetem, a Nyugati Egyetem, a CRED és a ROSE projektek, valamint az Országos Oktatáspolitikai és Értékelő Központ munkatársaiból áll, akiket foglalkoztat az oktatási innováció a digitális források és eszközök felhasználása által.

Az online oktatás során a válaszadó pedagógusok egytizedénél csökkent a motiváció a tanári karrier iránt, míg 30 százalékuk azt állítja, hogy e tapasztalat eredményeként még jobban elköteleződött a szakma iránt. A jelentős kellemetlenségek között a megnövekedett mentális, szociális és technikai stresszről számoltak be.

„A kutatás eredményeinek felhasználása a stratégiai vagy operatív döntések alapjául szolgálhat, csökkenti a nem kívánt hatások kockázatát, növeli a siker esélyét, és optimalizálja a költségeket. Olyan területeken, mint az orvostudomány vagy a műszaki tudományok, elképzelhetetlennek tűnik kutatási adatokkal alá nem támasztott döntések meghozatala. Bár egyértelműen ugyanennek kellene történnie az oktatás területén is, az oktatáskutatás és annak hozzáadott értéke az oktató-nevelő gyakorlat szempontjából nem ugyanilyen nyilvánvaló a köztudatban, esetenként sem a politikai döntéshozó, sem a katedránál álló szakember számára. Ezért meggyőződés, hogy

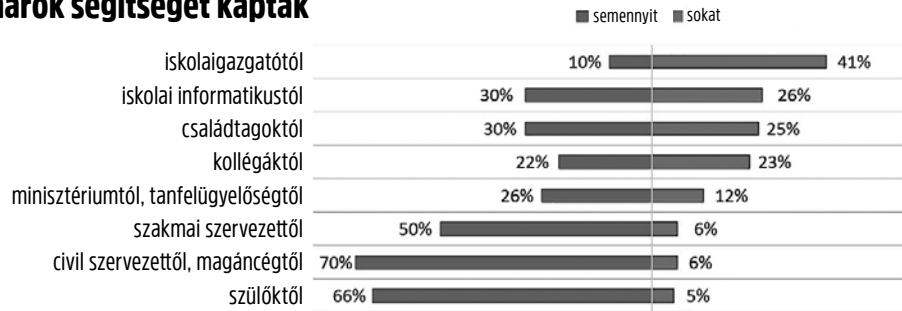
kötelességünk a lehető legtöbb kutatást végezni az oktatás területén Romániában, és az eredményeket közölni velük. Ez a több mint 10 000 válaszadó közreműködésével elvégzett kutatás jó gyakorlat és jó példa lehet” – véli **dr. Marian Ilie**, a temesvári Nyugati Egyetem Tanárképző Intézetének igazgatója.

A kutatáshoz 10246 online kérdőívet vettek figyelembe, azokat a közoktatásban tevékenykedő tanárok töltötték ki 2021. február 4. és 20. között. Néhány adatot összekapcsoltak az I. szakaszban (2020 márciusa) végzett felmérés eredményeivel, abban 6436 válaszadó vett részt a közoktatásból. A vizsgálat feltárja a szükséges támogatási intézkedéseket, és ezek alapjául szolgálhatnak helyi szintű és az oktatási minisztérium által meghozandó döntéseknek.

„Az online oktatás elmúlt éve arra kényszerített minket, hogy alaposan gondoljuk át a klasszikus binómiát, amely meghatároz minden oktatási tevékenységet. Így a tanítás és a tanulás mellett felmerül egy jelentős fajsúlyú harmadik faktor is – a technológia –, amelynek célja az egész folyamat segítése, gazdagítása és támogatása. Bár tagadhatatlan a digitális technológiák alkalmazásának fontossága az oktatásban, a technológia által mediált oktatás tapasztalatai az elmúlt időszakban bizonyosságot és sok bizonytalanságot is hoztak számunkra. Az bizonyos, hogy az oktatási rendszerek jövőbeli alakulása már nem képzelhető el a rendkívül dinamikus technológiai kontextustól függetlenül. Másrészt a technológia beépítése az oktatásba számos elméleti és gyakorlati kérdést vet fel, s azokra minden bizonnyal egy ilyen országos szintű kutatással lehet választ találni” – szögezte le **dr. Ciprian Ceobanu**, a jászvásári Alexandru Ioan Cuza Egyetem Tanárképző Intézetének igazgatója.

„Az ebben az időszakban levont tanulságokat mindenképpen szem előtt kell tartani, hogy a világjárvány utáni oktatás kamatoztathassa a most kifejlesztett digitális készségeket, kompe-

A tanárok segítséget kaptak

tenciákat és forrásokat. Egy ilyen kutatás tá-mogathatja a döntéshozók jövőbeni oktatási politikájának folyamatait, a helyzet pontos és következetes diagnózisát nyújtja a teljes okta-tási rendszer szintjén, széles körű földrajzi le-fedettséggel. Míg a digitális készségek viszony-lag rövid idő alatt és személyes erőfeszítések révén kialakíthatók, a tartalom digitalizálása szélesebb és tartósabb erőfeszítéseket igényel, de ebben az időszakban ez a folyamat felgyor-sult. Ha valaki azt kérdezné tőlem, hogy a vi-lágjárvány után a romániai iskolák visszatér-nek-e a korábbi állapotokhoz, azt válaszolnám: hiszem és remélem, hogy nem. Az online tér tanítási tapasztalatai olyan változásokat ered-ményeztek a meggyőződések, az attitűdök, a kompetenciák és a tanítási készségek szintjén, amelyeket minden bizonnyal kamatoztatni le-het” – mutatott rá **dr. Cătălin Glava**, a ko-lozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Ta-nárképző Intézetének igazgatója.

„A ma tanára számára a diákokkal folytatott tevékenység inkább a pedagógián (60%), mint a technológián (36%) alapul. A pandémia kez-detén a tanárok szerint a technológia közpon-ti helyet foglalt el a tanításban (57%), messze meghaladva a pedagógiai kérdésekkel kapcsola-tos aggodalmakat (38%). Ez jelzi, hogy idő-közben megváltozott a perspektíva abban az értelemben, hogy az online oktatás hatékon-yságát a tanárok véleménye szerint a klassz-i-kus tanterv online-ra »fordítása« és tanítása hozza meg, továbbá az alkalmazott módsze-rek és stratégiák, vagyis hogy miként stimu-láljuk az interaktivitást, hogyan tartjuk fenn az interszubjektív közelséget és az érzelmi tá-mogatást, milyen formákon és eszközökön ke-resztül hajtjuk végre az értékelést, illetve erő-sítjük a tanulási motivációt” – mutatott rá **dr. Constantin Cucoş** egyetemi tanár, az Alexandru Ioan Cuza Egyetem munkatársa.

A távoktatási tevékenységet folytató ta-nárok a következő nagyobb nehézségekkel szembesültek (sorrendben, az 1-től 4-ig terje-dő skálán elért pontszámtól függően):

- A mentális, szociális, technikai stressz szintje: 2,59
- Megfelelő módszertani keret hiánya az online tevékenységek előkészítéséhez, irányí-tásához és lebonyolításához: 2,39
- Elégtelen idő az órák megtervezésére/szervezésére: 2,36
- Megfelelően nagy teljesítményű számítógép hiánya: 2,27
- Elégtelen idő a digitális eszközök és erő-források megértéséhez és megfelelő használa-tához: 2,27
- Az osztály irányításához, a visszacsato-láshoz és értékeléshez szükséges eszközök hi-ánya: 2,25
- Megfelelő (otthoni) tér hiánya a tanítási tevékenységek lebonyolításához: 2,23.

A vidéken, illetve városban működő isko-lák tanárai válaszainak összehasonlításakor je-lentős különbségek mutatkoznak különösen a technológiához való hozzáférés terén (felsze-relés, internet, célzott segítség a digitális al-kalmazások és platformok konfigurálásában és használatában).

A tanítási-tanulási tevékenységek átültetése az új képletbe magában foglalja a tanítási készségek, az oktatásirányítás, a technikák kombinációját, valamint a kedvező adminis-tratív és szervezeti keretet. A helyi erőforrá-sokkal foglalkozó személyek, különösen az is-kolaigazgatók támogatása meghatározó volt – szerepük megerősítést nyer, és ismét be-igazolódott, hogy jó vezetőkre van szükség az oktatási intézmény sikere érdekében a vi-lágjárványok idején és a „normális” állapot-ban egyaránt. Ebben a képletben megjelen-nek a tanulók, a szülők és a tanár családtagjai is mint az oktatási folyamat sikerének befolyá-solói. Otthoni tanítási helyzetekben eseten-ként lehetőségük volt részt venni órákon, és gyakran közreműködni is. „Ez olyan momen-tum, amely felhasználható a szülőknek az is-kolához, a tanároknak a tanulókhöz és a szü-

(folytatás a következő oldalon)

Egy év online oktatás – a felmérés tanulságai

(folytatás az előző oldalról)

lőkhöz való viszonyulása megváltoztatására a valódi együttműködés és kölcsönös támogatás érdekében, mindenki javára” – emelte ki **dr. Simona Velea**, a bukaresti Politikai és Közigazgatási Tanulmányok Iskolája Tanárképző Intézetének munkatársa.

„Az oktatók magas szintű alkalmazkodóképességről tettek tanúbizonyságot ebben az időszakban, a tanárok többsége aktívan keresi a legjobb módszereket a diákokkal való együttműködésre – nyilatkozta **dr. Ovidiu Pânișoară** egyetemi tanár, a Bukaresti Egyetem Tanárképző Intézetének igazgatója. – Például a válaszadók több mint háromnegyede azt nyilatkozta, hogy az e-learning platform választásáról az iskola vezetősége döntött, esetleg a tanfelügyelőség (kevés tanár véli úgy, hogy ez a választás rájuk tartozott volna), azonban a válaszadóknak csak 34 százaléka szorított ezekre a hivatalosan ajánlott platformokra, a fennmaradó kétharmad más platformokhoz is folyamodott. Magas szintű motivációval találkozunk, ami szükséges a jó minőségű oktatási folyamathoz. A legtöbb tanár ebben az időszakban arra törekedett, hogy megtalálja a legjobb munkamódszereket, és nem elégedett meg azzal, hogy csak a »központi« döntésekre hagyatkozzon. Ez olyan perspektíva, amelyet egy másik elem is felerősít, mégpedig az, hogy a megkérdezettek több mint fele számára a tanári karrier motivációja ebben az időszakban állandó maradt, 30,5 százaléuk esetében nőtt, és csak 10 százaléknál csökkent. Így nem csupán állandóságról beszélhetünk a szakmára vonatkozóan, hanem a növekedés iránti igényről is, a hivatási motiváció körül tehát kedvező dinamikát észlelünk a világjárvány által támasztott feltételek ellenére is. A jelenlegi munkafázis következtetéseként elmondhatjuk, hogy a világjárvány idején a karrierlehetőség magasabb fokon kristályosodott ki a tanárok számára, akik nemcsak kreativitást és alkalmazkodóképességet mutattak, hanem részt vettek egy olyan folyamat előmozdításában is, amely, úgy tűnt, akár el is akadhat. Mint sejtettem, a tantestület továbbra is minden társadalmi változás gerince!”

Ciprian Fartușnic, az Országos Oktatáspolitikai és Értékelő Központ (CNPEE) kutatója és a CRED projekt („Curriculum relevant,

educație deschisă pentru toți” elnevezésű, az Európai Szociális Alap által finanszírozott program) partnerkoordinátora megállapította: „Ennek az átfogó kutatásnak az eredményei nagyon hasznos adatokkal szolgálnak számunkra, hogy jobban megértsük a Covid-19-járványnak az oktatási rendszerünkre vonatkozó következményeit. Olyan adatokat szereztünk a távoktatás és az online oktatás lefolyásáról, amelyek megerősítik a kutatócsoport feltételezéseit, de meglepő eredményeket is hoztak, s ezek reflexióra és elemzésre hívnak. Például azt tapasztaltuk, hogy a kutatásban részt vevő oktatók egy részét a személyes részvételt feltételező oktatás megszakítása újrapozicionálásra készítette a tudományterületükkel szemben. Azaz ez az időszak a meggyőződések megkérdőjelezéséhez, bizonyos beidegződések elhagyásához és a diákok elvárásainak újradefiniálásához vezetett mind a tanulási folyamat eredményei, mind a szocio-emocionális perspektíva – például az önálló tanulás – szempontjából. Számos olyan tanárt is látunk, aki saját bevallása szerint különböző digitális készségeket szerzett a platformok vagy alkalmazások használatától kezdve az oktatási erőforrások felhasználásáig, sőt létrehozásáig. Így a kutatás hasznos eszköz azoknak a lehetőségeknek a feltárására és kiaknázására, amelyeket ez az előzmény nélküli helyzet kínált az oktatási rendszer számára, a rengeteg kihíváson túlmenően.”

A kutatás összefoglalóját a Babeș-Bolyai Tudományegyetem Kommunikációs és PR Irodája juttatta el szerkesztőségünkbe

Emberközpontú fotográfiaiák

Interjú Palágyi Barbara fotográfussal, építésszel

Magyarországon néhány éve folyamatban van a különböző állami egyetemek átalakítása alapítványi fenntartású intézményekké. Tavaly került volna sor a budapesti Színház- és Filmművészeti Egyetemre (SZFE) is, de mivel az egyetem szenátusa nem kapott pontos információkat a szeptemberben esedékes átalakításról, a hallgatók már a nyár folyamán kisebb tüntetéseket szerveztek. Ennek ellenére az Országgyűlésben megszavazták azt a jogszabályt, ami a hallgatók és az oktatók szerint is sértette volna az egyetem autonómiáját. Mivel az érintett minisztériumból senki nem volt hajlandó tárgyalni az egyetem vezetésével, a hallgatók szeptember 1-én piros-fehér kordonszalaggal körbekerítették az egyetem Vas utcai épületét, és elfoglalták azt. Ettől kezdve napi 24 órában odabent tartózkodtak,

és őrsg vigyázott a bejáratnál, hogy illetéktelen személyek – beleértve az újonnan kinevezett vezetőség tagjait – ne léphessenek be oda. Közben a szenátus tagjai lemondtak tisztségükről, neves tanárok felmondtak, a megmaradt dolgozók pedig sztrájkba léptek. Bár az új vezetés minden lehetséges módon igyekezett gátolni az ellenállást, az egyetem polgárai nagyon kreatív módon tartották fenn a blokádot: rengeteg eseményt szerveztek, ezekbe bevonták az őket támogató civileket is. A leglátványosabb akciójuk az október 23-án tartott felvonulás volt a Műegyetem rakparttól a Vas utcáig, tízezrek részvételével. Az ellenállásuk ezután sem csökkent, viszont november 11-én kénytelenek voltak felfüggeszteni a 71 napja tartó blokádjukat a szigorított járványügyi intézkedések miatt. Innen már szabad útja volt a hatalomnak, hogy a szimbolikussá vált, ám mára kiürített Vas utcai épületet bezárja, az egyetemet pedig egy másik épületbe költöztesse. Az ellenállás azóta is folytatódik, további neves tanárok mondtak fel, és számos hallgató passzíváltatta a félét.

Palágyi Barbarának ez év március 10-én SZFE – Szolidaritók Fotografikus Eszményképei címmel nyílt fotókiállítása Budapesten. A tárlaton olyan portrék szerepelnek, amiket a hallgatók blokádját támogató civilekről készített. Beszélgetőtársam a Pécsi Tudományegyetemen 2018-ban szerzett mesterdiplomát építész szakon. Közben külföldi tapasztalatokra is szert tett Írországból és Barcelonából. Jelenleg egy tervezőirodában dolgozik. Tanulmányainak és kedvtelésének, a fotózásnak az összekapcsolódásáról, illetve a tárlat témájáról is kérdeztem.

– Szerencsére az építészet alapjainak elsajátításakor olyan látásmódot és tudást szereztem, amit most a fotográfiában az előnyökre fordíthatok, de a kiállításomat és annak pla-

(folytatás a következő oldalon)

Palágyi Barbara

Emberközpontú fotográfia

(folytatás az előző oldalról)

➤ kátját is magam terveztem. A diplomamunkám egy fotómúzeum és -műterem épület-együttesének a tervezése volt.

– Fotózni mikor kezdte?

– A fotográfia már gimnáziumban nagyon érdekelt, akkor kaptam az első kis gépet. Az egyetemen megpróbáltam a műfajt összekapcsolni az építészettel. Tavaly elvégeztem egy OKJ-s (Országos Képzési Jegyzék) művészeti és médiafotográfus tanfolyamot, így már hivatalosan is szakmabeli lettem. Azóta szabadúszóként tevékenykedem. Főleg az emberközpontú témák érdekelnek, a riport és a dokumentarista műfajok állnak hozzám közel. Az emberek, a különböző szokások és kultúrák dokumentálása, a jelen pillanatainak és

Balogh Gábor a Vas utcai épület előtt. Informatikus, 69 éves, a Corvinuson volt egyetemi adjunktus 2000 táján, amikor elkezdődött a bolognai rendszer bevezetése és az állami finanszírozások csökkentése, ami végső soron az oktatás színvonalának zuhanásához vezetett. Azóta az egyetemi autonómiáért való minden küzdelemben részt vesz „vasököl”, alabárdal

eseményeinek átélése és megörökítése meghatározók számomra.

– Mikor mentél először az SZFE Vas utcai épületéhez? Emlékszel, miről készült az első fotód?

– Sajnos az egyetemfoglalás estéjén nem tudtam odamenni, ezt azóta is bánom, ám rögtön másnapra szerveztek egy „szolidaritó” irodalmi felolvasást, ott már dokumentáltam a történeteket sok más fotóssal együtt. Majd rá két napra az Oltalom Karitatív Egyesület szervezett egy többezres tüntetést szintén a Vas utcában, előtte meglepetésként egy rövid, megindító performance-ként a Független Zeneakadémisták énekeltek a blokád fenntartóinak.

– Te milyen eseményeken vettél részt?

– Az egyetemfoglalás és az élőláncos tüntetés kivételével mindegyiken részt vettem mint dokumentáló fotográfus. Kezdetben pontosan nem is tudtam, hogy miért történik ez az egész, mi változott meg az SZFE-n, de nagyon tetszett az előre megtervezett, performance jellegű demonstrációk sorozata a város, majd később az ország különböző pontjain. A szervezésben részt vettek színművészetisek, szolidarizáló civil szervezetek és más egyetemek is. Ilyen esemény volt például a 24 órás biciklis chartaeljuttatás a Parlamenthez (a Magna Charta Universitatum az egyetemisták nyílt levele, melyben a diákok lefektették azokat az alapelveket, amelyek szerint hajlandók tárgyalni az iskola fenntartójával), a fáklyás váltófutás, a szolidaritó koncertezés, az '56-os megemlékezés, az óriásbábos karneváli felvonulás, az irodalmi felolvasások, a nyílt nap stb.

– Honnan jött az ötlet, hogy a hallgatókat támogató civilekről készíts portrét?

– Az eseményekről készült hatalmas anyag válogatása során rájöttem, hogy ez az ügy sokkal fontosabb egy „egyszerű” dokumentációnál. Így jutottam el oda, hogy egy portrészorozattal tegyem még személyesebbé a dolgot. A hallgatók mellett a civil támogatók is hasonlóan fontos résztvevői voltak az ellenállásnak. A helyszínre vitt adományok, az anyagi és lelki támogatás nélkül nem tudták volna a blokád 71 napig fenntartani. A civilek megjelentek az eseményeken, használták a Free SZFE jelképeit (piros-fehér szalag, sárga maszk stb.), ezzel hozzájárultak a küzdelem sikeréhez. Portrészorozatommal a civilek

B. Nagy Anikó
a Vas utcai
egyetemi épület
előtt. Művészet-
történet-
muzeológus,
67 éves,
a Képzőművészeti
Egyetemen
látványtervezést
is oktat, volt
diákjai közül sokan
a mesterfokú
tanulmányaikat
az SZFE-n
folytatták

elszántságát, kitartását, találékonyságát, segítőkészségét és a diákok melletti áldozatos kiállásukat mutatom be.

– *Hogyan vetted fel velük a kapcsolatot?*

– Szinte mindenkivel Facebookon keresztül kerültem kapcsolatba, néhányukkal a Vas utcában találkoztam, miközben őrködtek. A támogatók nagy részét a Free SZFE védnőkök csoportban találtam, illetve mások ajánlásával elindult egy folyamat, amiben egyre többen vállalták a portréalany szerepét.

– *Voltak-e, akik nemet mondtak a felkérésre? Ha igen, mivel indokolták?*

– Természetesen nem mindenkit tudtam elérni. Megértettem, hogy sokan a vírusra vagy a munkájukra hivatkozva nem lehettek részei a sorozatnak, akármennyire is szeretnék volna. Páran ürügyként hozták fel, hogy nem tartják magukat fotogénnek vagy elég meghatározó személynek a támogatásban. Ilyenkor már nem voltam annyira könnyen lerázható, de a karácsonyi bevásárlás sem lehetett kifogás, ezeket a portrékat januárban készítettük el. Az elsők között kértem fel Miquéu

(folytatás a következő oldalon)

Békési Zoltán
az Országháznál.
Közös képviselő,
zenész, a slam
poetry művelője,
45 éves.
Színházkedvelő,
több slammerrel
együtt az élőláncos
eseményről
forgattak
egy videót a
Parlamentnél,
őrködött a Vas
utcai épület
teraszán

Emberközpontú fotográfiák

(folytatás az előző oldalról)

Montanarót, ám visszautasított, mivel Franciaországban él. Aztán három hónap múlva jött tőle egy üzenet, hogy két napon belül érkezik Budapestre, és szeretné, ha megcsinálnánk a képet. Ezt nagyon meghatónak találtam.

– Milyen koncepció mentén dolgoztál?

– A sorozattal a Free SZFE mozgalom érzelmi oldalát igyekeztem megmutatni a civil támogatók felől nézve. Hetvenegy környezeti portré és/vagy csoportkép készült, ezzel is utalva az egyetemfoglalás időtartamára. Külön-külön minden fotóalannyal egyeztetve, közösen kidolgozott koncepció mentén készültek el a képek, s ezek azt is ábrázolják, hogy a támogatók miként vettek részt a szolidaritásban. A helyszín mindenkinél valamilyen módon kapcsolódott az adott személyhez és az SZFE-hez. A sorozat ezáltal arra is felhívja a figyelmet, hogy a város, az ország több helyszínét is érintette az ügy, ami túlmutat az egyetemi autonómia kivívásán.

– Megkérhetlek, hogy válassz ki egy fotót, és mesélj róla bővebben?

– Nehéz választani, mindegyik képnek megvan a saját története. Ezért ha megkérdezik, hogy melyik a kedvenc képem, azt mondom, hogy nincs olyan. Inkább maga a fényképezés folyamata volt izgalmas. Egyszer például ellopták a fotós táskám, pár alkalommal az út közepén fényképeztem, nagyobb kocsisort fel-

Miquéu Montanaro az Ódry Színpadnál. A francia származású zenész 65 éves, felesége magyar, magyar zenekarral koncertezik: 2015-ben egy SZFE-s hallgató diplomamunkájaként egy zenei albumát dolgozta fel az Ódry Színpadon, a *Hej, a Titkos Egyetem* himnuszt feldolgozta saját szöveges verzióval

tartva, vagy éppen a fotóalanyomnak kellett a forgalom elé állnia, és többször is rendőrökkel kellett tárgyalnom a képek elkészítésének miértjéről. Az utóbbi történet Békési Zoltán fotózásakor is: a kép a Kossuth téren álló zászlótartó oszlopnál készült. A piros-fehér terelőszalaggal körbekötözött portréalanyomról már sikerült néhány képet készítenem, amikor észrevettem a szemem sarkából, hogy dülva-fúlva, rohamléptekkel közelednek felénk a biztos urak. A ki-

Pillanatkép a kiállításról

Csatári Marianna
otthonában,
kekszsütés után.
Adószakértő,
kertész,
73 éves, a kultúra
és művészetek
szabadságát látja
megtestesítve
a színművészeti
egyetemi
polgárokban, akiket
az egész családja
támogatott,
ő maga hetente
vitt saját készítésű
kekszet
és saját termésű
paradicsomot,
diót, mogyorót
a blokádban részt
vevő diákoknak

sebb csapat úgy vett körül minket, mintha az ország első számú körözött személyei lennének, majd megkérdezték, hogy ez az úr miért van idekötve, és hogy hol van erre az engedélyünk. Természetesen nem volt, így ártatlan fotósként azt válaszoltam, hogy csak készítettünk pár képet, amit Zoltán azzal egészített ki, hogy ezzel üzenünk is a bent lévőeknek (és a Parlament felé mutatott). Szerencsére nem lett belőle probléma, és a sorozat is egy nagyon értékes képpel lett gazdagabb.

– A kiállításod részben közösségi finanszírozással valósult meg, viszont egyelőre nem látogatható személyesen. Milyen érzés úgy felrakni egy kiállítást, hogy a közönség nem láthatja?

– Vegyes érzéseim vannak. Elsősorban nagyon örülök, hogy elkészült, rengeteg munka van benne: sok utánajárás, tervezés és végül az installálás. Mindez persze nem jöhetett volna létre, ha nem segítenek a családtagjaim, a barátaim, az ismerőseim és a támogatóim, akik anyagilag vagy ki-kik a maga módján hozzájárultak a megvalósításához. Adománygyűjtést is szerveztem, hogy finanszírozni tudjam

a nyomtatásokat és az egyéb kiadásokat, és éppen annyi jött össze, amennyire szükségem volt. Ezúton is köszönöm! A megnyitót nem online, élő adásban tartottuk, hanem készítettünk egy rövidfilmet, így a kiállítás egy kerek egész művészeti alkotássá vált. A napokban tettük közzé a tárlat Facebook-oldalán a megtekinthetőséget, ami egyfajta körüljáró megoldással készült, így talán jobban bele tudja képzelni magát a térbe a szemlélő. Összességében örülök, hogy elkészült, és sajnálom, hogy élőben nem látogatható. Igyekeztünk pozitív és izgalmas benyomást kelteni ezekkel a videókkal, amikkel nyitáskor be lehet majd csalogatni az érdeklődőket.

A kiállítás Facebook-oldala: <https://www.facebook.com/SZFE-Szolidar%C3%ADt%C3%B3k-Fotografikus-Eszm%C3%A9k%C3%A9rt-fot%C3%B3k%C3%A1ll%C3%ADt%C3%A1s-104539081693010>

Maga a kiállítás itt nézhető meg: <https://app.cloudpano.com/tours/W6BcwFjz3S?fbclid=IwAR3NzWZiZeiHTiexpAZqpLurDhVaivJWHAfPO08OUdZ4xTCct7MUBi49nNI>

Hollósi Laura

NÉVJEGY

HOLLÓSI LAURA (Nagyszalonta, 1972–) a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem bölcsészkarán diplomázott angol–magyar szakon 1995-ben, 2000 óta Budapesten él. Filmes és képzőművészeti írásait különböző nyomtatott és online

szaklapok közlötték (Metropolis, Filmtett, Filmkultúra). Legutóbb a 2015-ben megjelent The Cambridge Encyclopedia of Stage Actors and Acting című angol nyelvű színészlexikon egyik társszerzőjeként publikált.

Kincsek

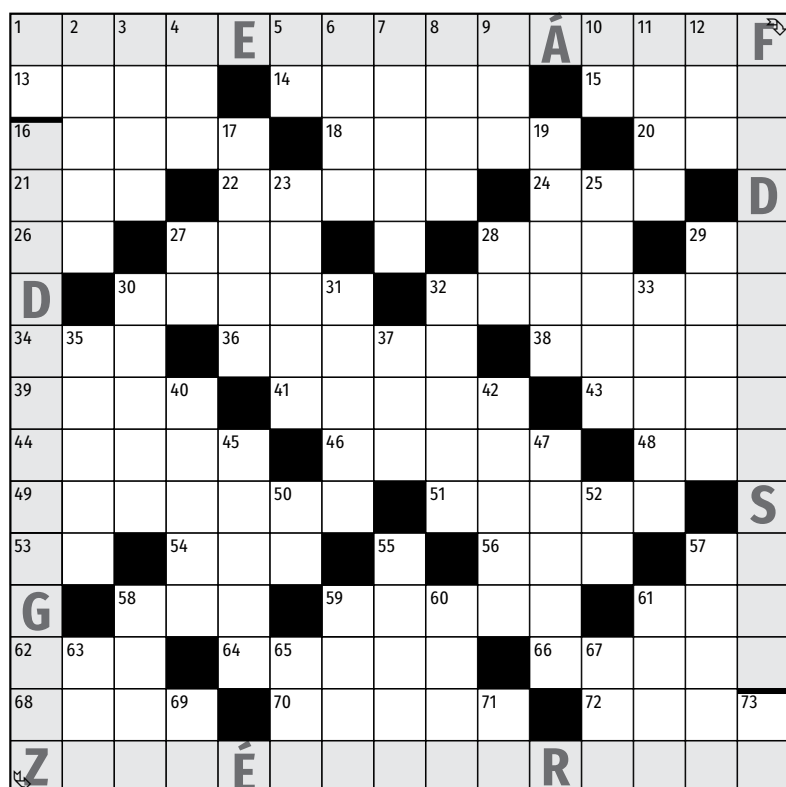
Greguss Pál (1889–1984) Kossuth-díjas botanikus, egyetemi tanár véleményét idézzük a rejtvényben a **vízszintes 1.** és a **függőleges 16.** alatt.

VÍZSZINTES: **13.** Kanálféle. **14.** ...úr – feudális földesúr. **15.** A szülőnek küldött iskolai figyelmeztetés. **16.** Női név. **18.** Magyar énekes (László). **20.** Lett sakknagymester, világbajnok. **21.** Óraütés. **22.** Kártyacsomag. **24.** Kerti szerszám. **26.** Közterület. **27.** Maró folyadék. **28.** Kis keresztutca. **29.** Előtag, kettőzöttségre utal. **30.** Elegyít. **32.** A „nagy mesemondó” (Elek). **34.** Becézett Ádám. **36.** Az Aliz idegen változata. **38.** Jármű rövid neve. **39.** ...-borsa – valaminek az egyéni jellegzetessége. **41.** Ünnepeles átadó. **43.** Királyi szék. **44.** Spanyol barát. **46.** Cesaria ... – Zöld-foki énekesnő (1941–2011). **48.** Az indium és a szén vegyjele. **49.** Heves légköri jelenség. **51.** ... oldal – Karácsony Benő regénye. **53.** Tova. **54.** Féktelen, heves. **56.** Ilyen határozó is van. **57.** Suceava megye betűjele. **58.** Téli csapadék. **59.** Eksztázisba esik. **61.** A foszfor és a tantál vegyjele. **62.** Tizenkét

hónapi. **64.** Város Északkelet-Olaszországban. **66.** A Kaszás csillagkép másik neve. **68.** Szellemi sport. **70.** Mértani idom – névelővel. **72.** Kedvelt női név.

FÜGGŐLEGES: **1.** Az amerícium vegyjele. **2.** Csillagászati tetőpont. **3.** ... a gyümölcs – Steinbeck regénye. **4.** Hirtelen mozdít. **5.** A tórium vegyjele. **6.** Hegység Magyarország északi részén. **7.** Afrikából ismert vírus. **8.** Kevés. **9.** Páratlan hordár! **10.** Sír (nép.). **11.** Bőven árasztó. **12.** Magyar Tudományos Akadémia. **17.** Határ menti város és folyó Csehország északkeleti részén. **19.** Tetejére folytat. **23.** Belgrád hegye. **25.** ... tesz valamire – hozzájut. **27.** Sütő András névbetűi. **28.** Kicsinyítő képző. **29.** Alain ... – francia színész. **30.** Küzdelem árán elér. **31.** Folyó – angolul. **32.** Építőanyag. **33.** ... Day – amerikai énekesnő, színésznő. **35.** Erős horgász-szineg. **37.** A kalcium és a vanádium vegyjele. **40.** Forró égövi növény, nálunk dísznövény. **42.** Időmérő szerkezet. **45.** Kikötőváros Japánban, a Hokkaidó sziget nyugati partján. **47.** Kórházi dolgozó. **50.** Ajándékoz. **52.** Pagodában van! **55.** Lovak nagyobb csoportja. **57.** Oscar-díjas amerikai filmrendező (Oliver). **58.** Justitia, az igazság istenasszonya görög megfelelője. **59.** Donizetti operája. **60.** Vásárol. **61.** Országoként változó régi őrmérték (a magyar kb. 1,5). **63.** Gyakori fém. **65.** Der, die, **67.** Argentína és Spanyolország autójel. **69.** Kilogramm. **71.** Személyed. **73.** Autonóm Terület.

Barabás Zsuzsa

Elfogadták a váradi és a megyei büdzsét

Nem ment gyorsan a 2021-es nagyváradi és Bihar megyei költségvetés jóváhagyása: a megyeszékhely büdzséjét március 31-én, a megyéét április 9-én hagyták jóvá az önkormányzati képviselő-testületek.

Nagyvárad idén kétmilliárd lej fölötti összeggel számol mind a bevételi, mind a kiadási oldalon: 2 009 983 980 lej bevétel és 2 100 013 490 lej kiadás szerepelt a büdzsében, a különbözetet a tavalyi, 55,8 millió lejes saját, illetve az alárendelt intézmények 34,2 milliós költségvetési többlete adja. A 2020-as költségvetéshez képest ez tízsázalékos növekedés.

A nagyváradi önkormányzat idén 1,073 milliárd lej szán a működési költségekre, 1,026 milliárd lej, a költségvetés 49 százalékát pedig befektetésekre.

A váradi költségvetésből idén sem jut pénz a civil szervezetek támogatására, ezzel szemben az önkormányzathoz tartozó szervezetek közül a Bihar Megyei Műemlékvédő Egyesület büdzséjéhez 1,6 millió lejjel járultak hozzá, ez gyakorlatilag az egyesület teljes évi költségvetése. A Nagyvárad és a Régió Turizmusfejlesztési Egyesülete (APTOR) pedig 3,5 millió lej kap (az egyesület teljes költségvetése 5,8 millió lej) az önkormányzat hozzájárulásaként, ebből az összegből Nagyváradot, Félixfürdőt és Püspökfürdőt (ma Május 1. Fürdő) népszerűsíti. Ami az egyházi támogatásokat illeti, az ortodox felekezet idén 309 ezer lej kap, a reformátusnak 75 ezer lej, a baptistának 19 ezer lej jut.

A beruházások között olyan tételeket találni, mint például a városháza ügyfélszolgálati helyisége tetejének (üvegpiramis) cseréje 398 ezer lejből, és 810 ezer lejbe kerül majd az új

sportcsarnok ivóvíz-ellátásának és szennyvízelvezetésének kiépítése. A hőerőmű gázturbinája automata védőrendszerének műszaki tervére és kivitelezésére 5,075 millió lej különítettek el, a Templom (ma Tineretului) tér felújítására pedig 2,97 millió lej.

A Nadányi (ma Transilvania) utcában 300 folyóméter villamossín tervezett cseréjére 2,52 millió lej szánnak, és a volt Transilvania mozi hosszú évek óta húzódó felújítására idén is elkülönítettek 8,1 millió lej. Az Eurobusiness IV. Ipari Park közművesítésére 1,5 millió lej fordítanak, és több mint egymillió lejbe kerülnek újabb köztéri videokamerák. Az ülésen jóváhagyták az önkormányzat kezelésébe tartozó vállalkozások költségvetését is.

Bihar megye költségvetéséről az április 9-i, online megtartott, rendkívüli ülésen döntöttek a tanácsstagok. A megyei büdzsé bevételi oldalán 553,7 millió lejjel, kiadási oldalán 588,6 millió lejjel számolnak, a különbözetet 32,1 millió lej értékben a tavalyi saját költségvetési többletből, illetve 2,7 millió lej értékben a saját jövedelemmel bíró intézmények költségvetési többletéből fedezik.

Beruházásokra 296,5 millió lej szánnak, az egyházak támogatására 400 ezer lej különítettek el, a civil szervezetek részére pedig – egy később kialakítandó elbírálási szabályzat alapján – 200 ezer lej, ebből 50 ezer eleve a Román Vöröskeresztnek, 50 ezer ifjúsági, 100 ezer lej pedig kisebbségi programokra jut majd.

A Bihar megyei önkormányzat tagsági díjakat is fizet azoknak az egyesületeknek, amelyeknek tagja: a Turisztikai Desztináció Menedzsment Egyesületnek 1 264 000 lej, a Bihar Megyei Fenntartható Fejlesztési Egyesületnek 1,5 millió lej, az Ecolect Közösségi Fejlesztési Egyesületnek pedig 310 ezer lej.

F. N. L.

9 771583 061009